

†

.229.

Theoderici gresmūdi iunioris
maguntini lucubratiuncule
 bonarū septem artium liberaliū Apologiam
 eiusdemq; cū phia dialogū et orationē ad rerum
 publicarū rectores in se complectentes: ~

BIBLIOTHÈQUE
 de
 Mr COUSIN

5342

Theoderici gresemūdi iunioris moguntini
Carmen elegiacū ad librū suū.

Liber I praecepta armaria sueta relinque:

In quis per totā delituisti hiemem.

Quid iuuat in latebris pigrū deducere tempus?

Stertere cur pergis semp adusq; diem?

Non tibi tytanis fugiens auroza cubile

Persuadere potest te cubuisse satis.

Excutito somnos: alacres quoq; sumito vultus:

Spretis egredere mortis imaginibus.

At fugis insuetas oras: externaq; nunq;

Clunata causaris nō timuisse tibi.

At patiar teretes artus adolescere suades.

Ut vigor utq; decus sint tibi parta domi.

Insup et blandis tu flectere sedulo verbis

Pertentas animū parue libelle meū.

Sed nescis placidos alieno et cespite flores

Flasq; quos totiens carpere tu refugis.

Ergo age: iamq; viam celer ingrediare: tibiq;

Dij rogo sint comites pro pietate sua.

Quere virū insignem studio et virtutis amore:

Cui dedit ingenū fausta minerva catuni.

Si nomen queras vocitabitur ille iohannes

Abbas in spanheym: dignior ante alios.

Pergito: nec dubita (ni fallor) gratior hospes

Aduenies: quāuis asper inersq; sies.

Hic cōtracta volumina prisca vides exempta latebris

Obruta que fuerant putridula carie.

Hec inter postrema tibi loca delige supplex.

Aut lateas: paruos paucula queq; decent.

Tu dñō multas ex me deferre salutes:

Sis memor: et grate munera parua ferat.

Reuerendo in christo pientissi-

moq; patri dñō Joanni de trittenheym abbati spanheymensi dignissimo suo pceptori ac dñō pēpue obseruādo

Theodericus gresemundus iunior moguntinus S.D.

Quam animo iam dudum reuoluere cepissem
quēadmodū tibi (reuerēde pater) p sūmo
in te amore meo vtcūq; gratificarer: omnes
aditus mihi arbitrabar p̄reptos. **E**t si em̄
sciebā nihil me tibi iucūdius gratiusue effeci-
turū: q̄ si ex officina mea litteraria quippiā tue paternitati
mitterē (q̄ vnicus es bonarū artū amator) tamē hoc ego
(cui et tenerior etas et tardiusculū ingeniū impedimento
esse videbāt) p̄stare me posse diffidebā. **Q**ui etiā subueren-
bar: si qd incultū (qd facturū erā) lucubrauissem: forsi-
tan te id om̄e (cui diserta scripta placent) cōtemptui ha-
biturū. **H**ec mihi cogitanti successit in mentē incredibilis
hūanitas tua: qua fretus: facile mihi p̄suadebā tibi labor-
res meos quātūcūq; abiectos et viles: gratos tñ futuros
Ideoq; cū nuper apud nos cōtagiosa pestilētie lues obre-
pere grassariq; cepisset: neq; p̄spere valitudini mee satis
cōsultū videret inter letifera hec tela diutius versari (q̄ ppe
quibus ea infligūtur vulnera: q̄ nullo certo medicorū suasu
nec ipius esculapij phisicorū principis ope indubia sanari
possūt) ex tpe cōsiliū cepi: fugaq; mihi cōsulendū duxi: et
donec aeris hec intēperies deferbuisset: ad diue marie val-
lem (que vulgo mergendal appellatur) me cōtuli: amenū
p̄fecto locū: sub celo ⁊ aere saluberrimo inter mōtes saltus
ac nemora sitū: deuotis quibusdā et (quantum ad diuinū
cultū attinet) optimis patribus inhabitatū. **Q**uē si intuea-
re: existimabis te aut pallidā pirenem: aut sūma parnasi
būnga videre. **A**deo locus ip̄e musis est accomodatus.
Eo igit cū applicuissem: renuī paulisper operā a grauiorī
bus disciplinis: oblataq; mihi oportunitate: institui de ser-
ptem studijs liberalibus dialogū efficere: hasq; laboris
mei primicias nō tuo celeberrimo dedicare. **G**rato igitur
aīo (p̄cor) has n̄ras ineptias amplectere: curatoq; ut te
patrono ac defensore: nullos inuidētie morsus p̄timeſcāt
Ego p̄o me haud litus arasse mihi p̄suadebo: si opuscu-
lū n̄m tibi vel soli intellexero placuisse. **V**ale et cū **T**heo-
derico tuo hūc quoq; libellum ama. **D**ate **V**ogūde kl.
Januarijs. **A**nno salutis. **D**ccccxiiij. . a ij.

Um ego quādoq; nostratū ad capeffen
da līaz ornamēta socordiam ip̄e mecū
detestarer: non potui non vehementer et
acerbissime cōmoueri. Presertim qđ im-
mortalem deū optimas corporis fortias
neq; dotes germanis elargitū cernam.

His quia probe ac ingenue pro erudicōne cōsequenda
pauci admodū vtūtur: neq; sit qui nō silencio etatē agere
q̄s bonarū artium adminiculo nomen suū ab obliuionis
iniuria vindicare malit: euenit ut haud ingeniorū tenuis
tate: sed ignauia nostra litterariis splendor pene sit ex-
tinctus. Eam tempestatis nr̄e infelicitatē (si prisca illa in
omni sciētiarū genere vbertas ad memoriā reuocet) q̄s
equo animo ferat? Sed cogitanti mihi vnde tā insignis
ea rei litterarie iactura p̄grederetur facile apparuit: inter
missa neglectaq; liberaliū artium studia in causa fuisse.
Illis em̄ posthabitis doctrinarū omniū virtus elanguit
collapsa est et pessum iuit. De profecto artes iā ab illis
maxime ludibrio deputātur: quoz eas cognoscere plurimū
interest. Magna sane offenditur inertū sacerdotum
turba quibus adeo exosum est bonaz artū nomē ut quē
doctū esse probri loco ducāt dū ip̄i nullarū disciplinarū
sibi cōscij eruditos tanq̄s sui dissimillimos execrabili odio
insequūtur: illosq; fatuos delyros insanosq; appellāt sibi
verā obtigisse sapientiā existimātes qua seducti potius q̄s
psuasi innumeros ecclesiastici patrimonij redditus vnde
cūq; coaceruare possint: putātes hoīm vitā ad lucrū a deo
institutā neq; id sufficere qđ satis est. Quapropter stolin-
dos arbitrātur eos quicūq; tenui fortuna contenti sibi et
musis optimisq; artibus viuūt. Sed hec est illoz tēpesta-
te nr̄a cōsuetudo cepitq; honestū ac licitū esse qđ publi-
cū est. Diuinā illā theosophiā ludibrio habent: nolūt em̄
intelligere ut bene agāt: nec plane possunt. Cū em̄ p̄ igna-
uia sua latinū ideoma ignorent q̄ in sacris lris diuinisq;
legūt officijs minime ppendūt. Quāti ex eoz inscicia scan-
turiant errores nō hic relatū iri locus est. Hos igit̄ aure

surda p̄tereos. **I**d tamen non silebo: plerasq; ab indoctis
 flammibus (quibus aiaz cura credita est) falsas nedum
 ineptas corā simplici plebe scripturarū sacrarū interptan
 cōnes adduci: que solent nōnūq; scismatū et hereseos cri
 minis exordia esse: dum rudis populus diuino id christi
 saluatoris nostri ore sancitū credit: qđ indocti sacerdotis
 lingua incōsulto ac temere effundit. **Q**uē id ex artū libe
 raliū negligētia originē traxit. **Q**uā cū augeri nuper ego
 mecū ip̄e aio ferrem: et plurimoz sententias (cū illoz qui
 lras in p̄cio habent: tum horū qui eas detestantur) recen
 serem: arbitratus me sum in mente quasi certamen quod
 dā cōstituisse. **P**ostea ueroq; sopori me cōmisi: eoz specē
 visus sum videre nocte cōcubia: que vigilantī mihi obuer
 sabātur. **A**ssutere nāq; duo quoz noticia mihi non erat:
 qui me benigne salutato: ita sunt exorsi. **D**isceptabamur
 iamdiu: nec (qui suborte inter nos litis decidende munus
 aggrediretur) quēpiam offendim. **T**ergitur **T**heoderi
 cum (quē adolescentē p̄ etatis cōsuetudine faciles aures
 obsecrantibus p̄bere cōfidimus) oratū aduenimus: ut ar
 bitrio tuo dissensionē nostrā soluas. **E**go demiratus et
 viros et p̄ces: quinā essent faterētur rogavi. **A**lter se chy
 ronem: alter **A**ristobolū dixit. **Q**uesui deinceps cui cō
 trouersie causa indicē tantopere desiderarent. **R**esponder
 rūt. **D**e liberaliū artium studio et disciplina quedā inter
 nos est altercatio cepta. **E**am (o adolescens) ut arbitra
 tu tuo finias te obtestamur. **T**um ego: hec res plus (in
 quā) in se ponderis habet: q̄ virum mearū imbecillitas
 queat sustinere. **I**ngeniolo em̄ meo p̄q̄ difficile est in illis
 discutiendis versari: que maiorē et industriā et doctrinā
 (q̄ in me utpote adolescente sita est) exposcūt. **I**deoq;
 vereor me si rogatibus v̄ris condescendā ceteroz iudicio
 multū ignominie relaturū. **D**icetur em̄ sus minervā diu
 dicauisse. **E**t mihi (qđ inde regi apollinē damnatū acci
 disse scribitur) quodāmodo asinine aures accederēt. **S**ie
 retq; ut dū paucis obsecū dare p̄gerē desiperem omnibus
Quapropter missas oro facitote has p̄ces v̄ras: quibus

me obsequi: nō tā exhibiti muneris cōmenda cōneq; teme-
rarie ac inanis cuiusdā p̄sumpcōnis p̄bro est dignū. In-
stantibus vero illis negantibusq; ad aliū quēpiam arbitriū
id negocij hoc tpe posse deuolui. Coactus sum eis vel in-
uitus acquiescere. et viri (inquā) p̄stantissimi qm̄ de stu-
dijs liberalibus decertaturi: me iudicē delegistis: neq; id
oneris alij impositū iri rogantē exaudire vultis: adducat
ea quisq; in mediū: que opinioni sue putat suffragatura.
Deinde ferat a me sentētia. **Hec** vbi dixissem: ingētis mihi
grās egere: qđ p̄cib; eorū obsequi nō essem dedignatus.
Silencio tandē facto sic ab altero loqui ceptū est.

Incipit chironis et aristoboli

de septē liberalibus disciplinis dialogus.

CHIRON. Quoniā o Aristobole animū ita
induri: vt p̄ defendendis liberalibus disciplinis
etiā cōtra quoscūq; calūniatores periculū facere
audeā: te illas oppugnare p̄ virili satagentē decertaturū
descendere iubeo in palestrā. **Deū** erit in primis afferre
in mediū que sentio: tu ea si potes refelle. **ARISTO-**
BOLUS. Adeo mene ignauū existimas ut te discep-
tatione exordiri sinā? **Tibi** em̄ primus dicēdi locus deo-
bet. **Te** obiectis meis equū est respōdere. **CHIRON.**
Perperam sentis. **Ego** em̄ causā ago nobilissimāz artū:
quarū est (nec immerito) speciali antecellere p̄rogatiua.
ARIS. **Hec** tua est opinio: sed iudicis a nobis delecti
arbitrio vter preferendus sit decidaſ. **THEODE-**
RICUS. Aristobolū ego in primis ordiri volo. **Om̄**
is actoris vicē obtinet. **Tua** intererit (Chiron) Aristobo-
lo impugnāti respōdere et obuiā ire: qm̄ tu rei defensorisq;
ptes agis. **ARIS.** **O**men lubens arripio: qđ victoriā
certā portendit. **Quidē** iā p̄ me sentētia est lata. **CH.**
Sed ea nihil ad rē. **Icarco** ne efferare nimū z insolescas:
quo nō tibi quēadmodū **L. Julio** cesari spurinā barusp̄-
cē (qđ idus marcie q̄s ille fatales fore p̄dixerat innoxie
adessent) irride nti cōtingat. **Cū** is venisse quidē eas: sed

preterisse nondū affirmaret. Ac tu quoq; memorare diem
hūc nō ab ortu sed occasu laudandū. **D**ultra cadūt inter
calicē sup̄maq; labra. **THEO.** Tempus ne in his cō-
sumpturi estis: Quid vobis cū hoc inanilogio? **Theo-**
phrastū ne vidistis vnq;: q̄ t̄pis sumptū p̄ciosissimū a pel-
lat. Ergo ad rem ip̄am p̄gitote: grāmaticā primū deinde
ceteras ex ordine disciplinas absoluturi. **ARJS.** Id
mibi quoq; edepol in aīo est ut ordo in primis obseruet̄
quo nihil potuit hūanis negocijs oportunius et ad euitā
dam p̄plexitatē accomodatius offendi. Quā p̄pter ordinē
sp̄ amari. **CHJ.** Admirū: ordinarius hō es. Tu igitur
aristobole cui prima loquēdi copia decreta est impugna
et quā institueris accusationē p̄pone.

Cap. i. de De grāmatica.

A**RISTOBOLUS** Grāmatica quāti
faciunda sit: ex eo dilucide claret: qđ ad bene
beateq; viuendū haud quippiā habet pensi:
cū circa solius versetur lingue latine cognitionē. **CHJ.**
Ego te falsa loquutū nō magno negotio cōuincā. Dixisti
em̄ nihil inesse ad bene beateq; viuendū vtilitatis grāma-
tice. cū absq; ea clarissimoz viroz volumina (in quibus
optima pro cōsectandis virtutibus tradūtur p̄cepta) ne-
queāt intelligi. Quoz noticia ad morū emendationē plu-
rimū cōfert. **S**ine grammatica p̄fecto nec historiogra-
phos p̄cipies maiorū gloriā sapientia fortitudineq; domi
et milicie partā cōmemorātes. **Q**ue si a iuuenibz legātur:
in corū animis aculeos quosdam atq; ignes et stimulos
ad capeffendas laudis studio virtutes relinquūt. **N**on
cinem illius est ad feliciter viuendū pensi. **N**ec tu grāman-
ticam cuius fructū et vtilitatē iam audisti in solā lingua
versari latina temere credas. **P**reteris grecā orationem
ex qua veluti fonte quodā amenissimo et vberrimo latin-
itas nostra emanauit. **Q**uocirca sine grecāz l̄raz scien-
tia oninē grāmatice n̄re rationē nouerit nemo. **ARJS**

Tu ergo grāmaticā latino grecoq; sermoni cognoscēdo
pdesse dicis: cū tñ pleraq; in ea tradantur que ad rite lo-
quendū parū cōferre vident. **S**it em̄ de diphthongis: de
āspiracōne: de cōsonantibus: deq; ceteris līaz generibz:
et alijs quibusdā notis mentio: quibus nihil inest (ad ex-
primendam cōgruo sermone animi sententiā) momenti.

CHJ. Haud scite arbitraris: si ea que cōnumerasti ni-
hil habere viriū ad bene loquendū existimas. Diphthon-
goz em̄ aspirationūq; noticia: cū ad cognoscendas in pfe-
rendo syllabaz quātitates: tum ad recte scribendū est ne-
cessaria. **P**reterea ope pēcū est noscere cuiuslibet līe natu-
rā. **N**on em̄ ad latine loquendū euestigio inter grāmaticę
primordia euolam. **S**ed postq; līaz primo: deinde syl-
labarū dictionūq; vim calluerim: tandē ad orationē q̄si
gradibz quibusdā ascendit. **N**ā sunt pueroz ingenia van-
sis instar strictū habentis orificiū: in qđ nō vno impetu
sed paulatim liquor ingreditur. **S**ic sensim erudiri iuue-
nes oportet: eaq; sola edoceri p que pedetentim ad recte
loquendū puenit. **A**RJS. Quid ais? **N**ō em̄ ita pue-
ri nr̄i instruiuntur: traduntur em̄ eis regule modoz signifi-
cādi: que a cōsequēdi latini sermonis vtilitate tantū abesse
vident: quātū a fertilitate fructus pducendi barena feraci
agro sata. **C**HJ. Multa quoq; alia sūt minus vtilia:
et hoc plerūq; fieri consuevit: quapropter talis etiā (quā
expressisti) cōmoditas sequit. **D**eo igit iudicio vanitas
qdā est: et iuueniliū ingenioz destructio: in modis scādī
(quoz fundamētalis cognitio philosophū requirit) in-
utiliter occupari. **I**tidem nihil ad grāmaticę finē attinere
puto: sed tēpus p̄ciosissimū perdi: pueroz ingenia cōsumi
et ad altiores scientias inepta reddi ausim certo affirma-
re. dum a p̄ceptoribus (qui viros grāmaticos non legē-
rūt: poetas et oratores ignorant: nec (pro ignavia sua)
quicq; legunt aut discunt ad iuuentutem instituendā nisi
ea que ipi quondam a suis magistris audiuerūt) adhuc
in tanta probatissime grāmaticę vbertate: vetus illa
barbaries et horrida doctrina discipulis proponitur.

Eos p̄ceptores noto : qui inanes textuū cōtinuationes
 et fictas ordinis ipsius rationes exaggerāt. **V**arias versu-
 culoz alexandri galli interptationes adducūt : omniū di-
 uisionū sufficientias excogitāt. **I**nutiles ac obscurissimas
 regiminū vires (que a pueris intelligi nequeūt) coacer-
 nant. **I**nextricabilē quinqz figurarū labyrinthum struūt :
 antiquas illas dissensiones et anxiosas p̄dicāt : de vō-
 catiōe. de verbis impersonalibus. deqz gerūdijs. **T**aceo de
 proluxa et tortuosa tēporaliū donati tradicōe. **T**aceo de
 pplexis impedimentoz alexandri ambagibus : deqz infi-
 nitis dubitacōnibus : que tum in donato tū in alexandro
 cū longa multarū argumentationū serie ingenijs puerilis
 bus inculcātur : adeo ut cū tribus lustris adolescēs gym-
 nasia coluerit : interrogatus quidnā eū docuerint p̄cepto-
 res : respondeat : ambas alexandri partes. **I**nde fit ut et
 nōnulli (qui apud nostrates philosophiē magistri nūci-
 pantur) cū achademias exeunt : et ad cetū vocant perito-
 rum : neqz latine loqui norunt : neqz carmīa cudere : nec
 epistolas componere : nullas historias recensere : neqz de
 moralibus : neqz nature mysterijs differere. quippe q̄ oīm
 etatē in significandi modis : et nōmī quantitātibus : et per-
 plexis vniuersalibus : et ceteris id genus vanitatibus cō-
 sumperūt. sequiturqz illud ciceronis : vt dimidio stultio-
 res redeant q̄ accesserint. **H**is igit doctrinis inanibus
 ineuntē etatē nobileqz iuuentutis decus : cū occupari : tū
 destrui magna mihi stulticia magna dementia visa est.
 p̄sertim cū breuissimū viuēdi spaciū humano generi natu-
 ra induleret. **N**ā nec ille mihi satis prudens videtur : qui
 vbi trito et cōpendioso itinere p̄ficisci posset : viā deligat
 difficultatibus multis impeditam atqz salebrosam. **F**lec-
 ille mihi satis peritus videt p̄ceptor : qui adolescentū in-
 genia : multo sudore : pplexis dogmatibus : imbuiere co-
 natur : cū itidē simplicibus quibusdā traditionibus (que
 minime uel diffidentia uel fastidiū pariūt) queat efficere
ARISTO. **T**era te loquutū cōijcerem : si grāmatio-
 ca mihi p̄bata videret. **S**agaces enim itali plerūqz his

difficultatibus omīssis: breuiorem salubriorēq; suis ado-
lescentibus grāmaticam tradūc. **Q**ui vsq; adeo crescūt: ut
quattuor vix lustris trāsactis: in sublimioꝝ facultatū do-
ctores euadāt. **S**ed si vanitatē litterariā pondero: nō pos-
sum has ineptias grāmatelloꝝ non vehementer laudare:
quippe quibus est ad eruditionē differendā impediendāq;
accomodatius nihil. **P**rofecto si a summo illo rerū omniū
parēte scientiaꝝ studia mortaliū ingenijs collata fuissent:
arbitrarer a plutone infero ad conculcanda līꝝ semina
hos inexplicabiles et intricatos errores abs te cōnumera-
tos rursus nobis inditos esse. **S**ed quānā etate accipien-
dam credis imbibendāq; grāmaticā? **CHJ.** **T**enerior
ribus, pfecto annis danda est grāmaticē opera: quib; flo-
ret viuaxq; est industria: et ea que p̄cipit firma tenaciq; re-
tinet memoria. **H**inc horacianū illud nō illepidū. Quo se-
mel est imbuta recens seruabit odorem. **T**esta diu. **Q**uo-
niā adeo nos grāmaticē doctos esse oportet: ut nunq; ex
ingenio elabatur. **I**ecirco ut ei studeamus iuuenes cōue-
nit. **ARJS.** **S**ed ego senes quosdā in grāmatica cōspi-
cio versari. **CHJ.** **N**e mirere. **E**a em̄ sicut adolescenti-
bus vtilis: ita iucūda senibus debet censerī. **N**ā adulti (si
quādo a grauioribus studijs aīos remittūt) interdū cū grā-
matica ludūt: quēadmodū emeriti milites ⁊ veterani: quos
admodū iuuat certaminū p̄iscoꝝ meminisse. **E**t o vtinā
līꝝ nescij vel senes tandē in grāmatica versarentur. **S**ed
cum id negocij in decrepita primū etate suscipere volūt.
Languet ingeniū: remissis eius viribus p̄ incōmoda se-
nectutis. **I**ndignātur tūc: quādo quid possint līꝝ sapiūt.
Ductis quidē sera penitentia nihil spei reliquū est. **D**um
em̄ studio locus erat et facultas: dū liberaliter ad p̄ficiēz
dū amici suffragia cōferebāt: dum florīda etas ingeniūq;
acre satis magno erudicōnis cōsequende adminiculo esse
potuissent: nihilq; illis deesse videret: ipi sibi defuere. **I**gi-
tur vos hortor (o adolescentes quibus integri sunt capi-
tis nerui) teneros annos in grāmatica cōsumite: ad altio-
ra crescendo perueniuri: cum etas maturior aduenerit.

ARJS. Putasne habere momēti quippiā ad altiores doctrinas grāmaticā: **CHJ.** Etiā. Nam q̄s est sensibus adeo obtusis: ut hec se lateant: Grāmatica sane ad om̄ia scientiaꝝ genera iter et aditū pandit. Ab ea faciat exordiū necessum est: q̄ l̄ris vult erudiri: adeo p̄fecto: ut qui in ea claudicarit: sibi ad ceteras disciplinas iter p̄cluserit indubitato. Quocirca cū pleriq; hāc artē incuria quādā nō plene cognitā p̄tergrediūtur: multos in poetis oratoribusq; interpretandis errores quotidie insurgere sentim⁹. Unde inter doctos nō merito recenset: q̄ nō magnā huic discipline impenderit curā. **ARJS.** Ego circa noīm orationūq; cōtrouersias etatem terere semp̄ improbaui. **CHJROH.** Hocane improbas qd̄ alioquin p̄stantissimū egere viri: **ARJS.** Cedo q̄ sint qui ex grāmaticē doctrina ceteris p̄stiterint. **CHJ.** Marcus varro eruditissim⁹: q̄ ceteroz facile princeps est. Iginus quoq; multi noīs rome claruit. Didimius alexandrin⁹: q̄ a macrobio om̄ibz grāmaticis p̄fertur. Fligidius figulus: quē A. gel. post marcum varronē oīm doctissimū putat collocandū. Valerius probus sua etate p̄stantissimus: et ceteri pleriq; quoz A. gel. facit mentionē. **ARJS.** Sed quā laudē reportarūt: **CHJ.** Immortale: trāsmiserūt em̄ ad nos ingenij sui q̄ de grāmatica scripta reliquerūt monumēta: ut posteritas eruditior esset. **ARJS.** Uiripionē glōsi q̄ sese vitāq; suā et oēm operā humili rei utpote grāmaticē (qua pueri alūtur) dediderūt. Uiri inquā p̄stantissimū: q̄ vergentes in vesperā: grāmatica quasi lacte foueri nō erubuerūt. **CHJ.** Desine hos maledictis incessere: quibz ip̄e dignus es: qd̄ si p̄ges **THEODERJCHS.** Temperate vobis ab iniuria: scituri nō cōuicij ad decertandū opus esse: sed modesta oracōne. Probris em̄ lites crescūt nō dirimūtur. Ut igit̄ cepta p̄sequamini: Chiron Aristobolo respōde humilē esse grāmaticā cōtendenti. **CHJ.** Is quidē vir bonus humilē esse grāmaticā arbitratur: qd̄ sit ānis teneris p̄cipienda. Circa quā plurimī grādes erate: et q̄ se doctos existimari volūt titubāt atq; vacillāt.

corruūt vero interdū. Pueris qđē eis incia quedā tradū
tur. Sed qđ uolet omne grāmatice nr̄e fundamentū ab ori
gine ip̄a repetere: greca lingua edoctus esse debet. Uti
disse item legisseqz multa oratoꝝ poetarūqz volumina:
quorū tantū est pelagus: ut ad ea uisenda uix hoīs etas
possit sufficere. An credis ea omnia ineuntē etatē appren
bendere posse: que uix tantilli doctrinarū capax est: quo
ad latini sermonis vsū cōsequendū aliqđ iter breuisculū
ingrediamur. Laborarūt hi viri celeberrimi p̄ posteris:
qui ut cūcta que hincinde respersa nullo ordine vagabā
tur cogniti facilioꝝ essent: ea colligentes lris mādaue
rūt. Neqz in eo solo versati sunt. Nam et alijs quoqz res
bus et disciplinis incubuerunt. Nec rephensione vacaret is
qui tēpus qđ in altioribus lris cōsumendū esset: in solius
tereret grāmatice cognitione. Ridiculū est em̄ fundamen
tū tacere: si nulle desup struantur edes. **ARIS.** Dul
ta que a semita ueritatis aberrant dixisti: que huic ado
lescenti relinquūtur discutienda. Sed (si placet) finē dis
cendi iam de grāmatica facturi ad dialecticā sermonē di
rigamus. **CHIROA.** Hoc mihi cordi est. Nā ut uis
des hore labūtur: et nos hodie disceptationē omnē finis
re desideramus.

Cap. ij. De logica.

A**RISTOBOLUS** Dialectica gamma
le cuiusdā loquacitatis magistra: nihil uel mi
nimū in se habet utilitatis. Quod si quippiam
frugi esse tibi uidetur: cede. Scio em̄ te illam (sed errore
ductū) magnopere laudaturū. **CHIROA.** Nisi te
merariū bonarū artium hostē ⁊ violatorē te velles. Lingua
cōtineres: rabida ora p̄cluderes: nec has inanes cōtume
lias in logicā euomeres: p̄ quā ueritas inuestigat̄ et exqui
ritur: que quāto melior est: tāto hec disciplina p̄stancior.
ARIS. Tu ne sentis p̄ logicā verū indagari posse:

Idego minime crediderim. Putasne dū dialectici nostri
 sortem currere et platonē balbuciant disputare: ad hoc
 niti ut veritas elucescat? **CHJ.** Ita sane. **ARJS.**
Logicus ne syllogistice argumentādo pbare potest sortē
 currere: si quiescat idem? **Quod** si currat: quid pbatione
 opus est. **CHJ.** Quā fortiter strēueq; opponis. **Hunc**
 scio q; vir sis. **Hec** sphynx nec oedipus hec tua dissoluet
 argumēta. **Tu** dialecticis planū et simplicem verborū in
 argumentādo vsum impropere videris: qui nō verbis
 ip̄is exornandis (que trāsitoria sunt) sed inuestigande ve
 ritati perhenni rei intendūt. **At** quis tenui adeo viuit in
 dustria: modicaq; sup̄pellectili racōnis: qui ex falsis vera
 posse reddere logicū cōtendat? **Nisi** forsitan psuaderi tibi
 sinas: te oclusis palpebris videre: aut simile quī p̄iā ab
 surdum. **Non** igitur ad hoc laborat dialectica ut falsum te
 mere conet astruere. **Solius** em̄ veritatis cognicōni de
 dita: diffinire: querere: respōdere: a falsis vera discernere:
 subtilibus quibuscūq; argumētis et disputacōnibus edocet.
At quas eis oracōnes humilis et abiecti stili obijcis: ex
 empla sunt. **ARJS.** Profecto neq; graua: neq; ven
 usta: neq; iucunda: neq; vlla ex pte bona. **CHJ.** Non
 refert quibus aut q̄s exquisitis vtare verbis: si modo res
 quā doces proficua sit et vtilis. **Hanc** illis trāsmutatis: ad
 quācūq; voles materiā logicā accomodabis. **ARJS.**
Nondū (me hercule) satis intelligo: qui possit ex dialecti
 ca veritatis cognitio haberi. **Hanc** qđ oculis est subiectū:
 illud pculdubio sit ne verū an id miuus videmus. **Quid**
 igitur logice ad indagandā veritatē egemus patrocinio?
CHJ. Hec imperitorū est opinio: nescientiū pleraq; ocu
 lo exteriori non cerni. **Ad** illa indaganda recursus est ad
 mentis oculū et logice acumen faciendus: ut subtilis argu
 mentacōnis cuiusdā solertia cognoscatur: qđ a dialectice
 ignaro p̄cipi non potuisset. **ARJS.** At quid profunt
 sophisticæ illacōnes et argutiole quedā fuitiles atq; p̄plexæ?
Amphibologie quoq; quas omnes illi dialectici aucu
 pātur. **CHJ.** Hec pfecto etsi ad veritatē inuestigandā

nō multū emolumentū cōferant: cautū tamen quē efficiū-
ne quo errore labi: ne fallaciarum laqueo irretiri possit.
ARJS. Quūmo ea tendūt occulta rhetia: et tandem
implicant. **CHJ.** Sed quosnā: nō alios credo pterq;
logice ignaros: qui facile seducūt. Ad quēcūq; ventorū
afflatū uel tenuem se cōuertūt: et quodāmodo excecati ve-
rum nequeūt intueri. **P**reterea he captiones et si aliū nul-
lū cōferrent fructū: exacuūt tamen industrias adolescentū
ARJS. Haud probe: cum em̄ in falso veroq; discer-
niendo eque ac nihil prosint: nec ad augendā ingenij acri-
moniam quicq; in se pensi habēt. **Q**uinpotius disturbāt
atq; corrūpant mentes: q; qd easdem reddāt exercitatio-
res aut politiones. **CHJ.** Quidni? Relinquātur ille ar-
gutiole quas dicis esse ingenioꝝ corruptrices: an logica
ipam credis ideo floccifaciendā? **ARJS.** Relinquā-
tur. **N**am potest industria (ut fiat acutior) alijs rebus
intendere: ex quibus amplior emanat vbertas. **CHJ.**
Nō tamen logica ipa (cuius in veritate inuestiganda cō-
moditas claret) est explodenda. **N**um tu censeres ei cogno-
scende incūbere opere precii esse? **ARJS.** Quid mihi
cū dialectica? que nihil promouet. **S**i em̄ seculares ciui-
lesq; respicias honores et dignitates atq; fortunas: logi-
cam videbis esurientē: pre foribus stantē: et mendicantē.
Si diuina ponderes: nihil in illis dialectica iuris habet:
pterq; qd theologiam quasi pedissequa comitatur. **S**i mo-
res hoīm attēdas: nullū genus est dialecticis linguacius.
Barrūt: clamāt: rīcantur: balbuciūt: obiurgātur totū diē:
sup vno forsitan verbo qd victosam nō valet nucē. **CHJ.**
Cōmemoras logicoꝝ q; plurimas insolentias: et verboꝝ
rimas atq; pfluuiā quibus pleriq; fatiscūt: qui cōfiden-
tia clamoris veritatē impugnāt: quicqd pbare nequeūt:
cōtenciose loquūtur. **S**ed hīsdem moribus nō sunt omnes.
Qui em̄ modesto temperatoq; est ingenio: illud petulanti-
cie et loquacitatis vicū amoliri studet: magisq; auscultā-
re alios: q; ab his desiderat se audiri. **ARJS.** Rariū
admodū et pboenicis instar illō dialecticoꝝ genus viuūt.

in terris. **F**lami qui loquacitate sua ceterorum aures plus
 implere potest: hic doctior reputat. **CHJ.** Logica aut
 in se optima est quo ad indaginem veritatis. Ideoque illi
 plurimum insudandum. **ARJS.** Hi autem pessimi (arbitri
 troz) qui diutius in ea versant. **CHJ.** Non potest pfe
 cto dialectice omnis ratio paucis annis plene cognosci.
Requiritur sedula et continua exercitatio. Ideoque diuturnu
 num in ea temporis est terendum. **ARJS.** Plurimum ab
 erras. Nam quid in ea re omnem etatem consumere pergit?
 que modicum affert emolumentum. Non iubemur esse tanta
 temporis prodigalitate: ut ei inutilia impendamus: melio
 ribus posthabitis atque neglectis. Nam socrates naturam
 incusare solebat: quod cum multa essent optima que homi
 nem scire oporteret. Ipsa veluti parca et tenax exiguum ac
 breue humano generi viuendi spacium decreuisset: ceruis
 vero anguibus atque cornicibus diuturnum: quo utpote
 animantia bruta: ratione carentia non egerent. Dialectici
 vero non considerantes humanam sortem: et precipitem cui
 nostri cursum: quamque subito et repentino momento tres fa
 tales sorores suam explere consueuerint officium: in his vanis
 transigunt etatem. Cum hoc paruo tempore quo nobiscum vita
 mansura est: melioribus incubere conueniret. Quorum nec
 minimam partem hominis etate apprehensum iri posse veteres
 existimarunt. Hinc Socrates ille magnus philosophus
 cum iam senium attigisset: habereturque totius grecie lumen:
 hoc vnum scire se falsus est: quod sciret nihil. Vir tantus qui
 postabilioribus in vita studiis operam dederat: se ignoran
 tem dicere non dubitauit. At logici nostri qui in humili
 quodam ac minime vel utili vel iucundo litterarum genere versan
 tur nec vel sero ad sanitatem reuertuntur. Fit hoc quia omni
 habere noticiam profiteri se non erubescunt. **CHJRDA.**
Est hec arrogantie consuetudo dialecticis quibusdam indi
 ta: at non omnibus ut memoravi. Nec ego sane proba
 uerim unquam assiduo dialectice insudare. Debitum tamen
 obseruari modum oportet: ne omnino dialectica pretereatur
 incognita. Non enim res talis est que negligi sit digna.

ARISTO. Huic tu opinioni inniteris: mihi vero longe aliud videtur: utriusque tamen sit: operire disceptationis finem: et uter probe senserit intelliges. **Id autem ad rhetoricam nostra se altercatio conuertat. CHIRON.** Id mihi quoque libet. Perge.

Cap. iij. De rhetorica.

ARISTOBOLUS. Rhetorica (que inanes quasdam ac minime ad rem pertinentem orationi phaleras addit) nisi abijciatur: proorsus est grammatica explodenda. **CHIRON.** Quamobrem? **edic.** **ARIS.** Cum enim ad exprimendum congrua oratione animi conceptum grammatica sufficiat: quid rhetorica egerit? **Qd** si minus ad hoc sufficit: quid igitur illam tantopere laudasti? **Alteram** ergo superfluum dicas oportet. **CHIRON.** Minime: sunt enim perque utiles et necessarie utreeque. **Igitur** quod alteram credis abijciendam: erras vehementer. **Non enim** inter grammaticam et rhetoricam selectionem facis ullam: cum illa simplicem recte loquendi artem doceat. **Nec vero non** rite modo: sed et venuste: grauitate: copiose: accomodateque de quacumque re differendi scientiam tradit. **Grammaticam** tamen rhetorice opitulanti non inficias ideo. **Nam** nisi ea futuri oratoris fideliter iecerit fundamenta: quicquid edificarit collaberetur. **ARIS.** Sed nondum edepol intelligo hanc differentiam: ambe profecto loqui docent. **Esto etiam** quod oratoria grauitate: eleganter: compecteque (ut alii) efficere itidem nos instruat: quid hoc tamen in se continet momenti? **Na** eque et melius intelligi potes cum simpliciter loqueris: ac si id cum maximo facias verborum ornatu. **CHIRON.** Verum non adeo ad persuadendum sunt efficax: futurus: ubi abiecto genere orationis (que nullis viribus subsistit) fuero concionator. **Qd** si disertus rhetor existas: facile te vel renitentem in sententiam meam adducam. **ARIS.** Credisne quando sis sanctus: te oratione tua etiam quatumcumque venusta: dilucida:

et suavi mihi quod recusarim antea persuadere posse?

CHIRON. Ita quidem existimo: per eloquentiam enim truces vultus: rabida ora: scintillantes furore oculi: manus etiam ad cedem armate: feroces iracundia et crudelitas te animi ad misericordiam quandoque commoveri ambigit nemo.

ARIST. Quisnam tante temeritatis et audacie: qui furoi abs te commemorato verbis obviam eundem arbitretur: quem ego vel ferro sedari posse diffiderem.

CHIRON. Audentes fortuna iuvat: sed adverte queso quod de **P.** Anthonio summo rhetore traditum invenitur: et te si habueris fidem opinio ista (nisi prius omnino esse velis et obstinatus) derelinquet. Ad eum enim obtruncandum a severissimis ducibus romanis **P.** Mario et cinna cruorem ciuilem passim desiderantibus crudelissimi satellites transmissi adeo sermone eius sunt obstupefacti: ut districtos iam et ad feriendum vibratos gladios vaginis omni cruore vacuos remiserint.

ARIST. Non sane multum eidem hec profuit eloquentia: Nihilomagis enim cedere euasit.

Nam ilico a **P.** anthonio est occisus.

CHIRON. Sed is in ambitu expertus anthonianæ vocis manserat.

Quod si audisset: mihi forsitan innoxias conseruasset.

Multum igitur ad demulcendas hominum aures prodest rhetorica et orationis venustas.

ARIST. Immo vero magis ad id arbitror conducere blandiloquia et suauem quandam facundiam a natura inditam: quam vlla oratorum elegancieque precepta.

CHIRON. Plurimum sane hoc etiam confert: ac necessario ad rhetoricam requiritur. Nam si naturales desint ingenij corporisque dotes: si viuax industria si sonora vox: si lingua in omnem motum expedita: si ad hominum mentes emolliendas affabilitas quedam: et verborum illecebre: que nature munera sunt peroptima: inuani mihi falloz laborabimus pro consequenda facundie laude.

ARIST. Sed nonne fuere plurimi: quibus ea licet adiuvamenta defuerint: summi tamen rhetorici euasere? Nam demosthenes qui primum sibi inter grecos oratores locum baud iniuria

vindicauit) ingenio tardiore: voceq; nec apta: nec iucunda
nec volubili: nec sonora traditur fuisse. **Prima** em̃ rhetor
ris litterā pferre nequiuit. **At** fuit ab om̃ibus eloquētie
maxime laudatus. **CHJ.** Ita est ut ais: fuit em̃ asperi
tate vocis nimia: et lingue difficultate: sed quominus ea
sibi ad oratoris munus exequendū obstaculo forent: elab
orauit: et hec naturalia vicia emēdauit. **ARJS.** An
tu credis quēpiam que a natura insita sunt diligentia sua
(etiā quantūcūq; magna) tollere posse? **Natura** enim in
bonā mala transmutatur nunq̃: cum ediuerso fieri soleat.
CHJ. Ita existimo: **Demosthenes** em̃ quā rhetoris lit
tera p̃nunciare denegante natura nequierat: insertis ori
lapillis facillimā reddidit expressione: ut cū in contionē
venisset: ore vacuo expeditius loqueretur. **Fuit** et tanta vo
cis exilitate: ut vir audiri posset: in magno p̃sertim fluctu
antis populi tumultu: quā breui adhibita opa ita emēn
dauit: ut auditorū auribus esset grata vehementer. **Sul**
tos em̃ qui de eo legūtur suscepit labores. **ARJS.** At
quis tā stolido amenteq; est ingenio: qui ob hāc vnā ar
tem cōsequendā (neglecto in altiorib; disciplinis studio)
tot suscipiat sollicitudines et curas? **CHJ.** Quis hoc
suasit? **Num** ego? **Cetera** p̃fecto scientiarū genera prius
nosse oportet om̃ia: q̃ p̃fectus dici orator merearis. **Nā**
ex multarū rerū cognicōne oratio redundat: adde qđ sit
etiā quis quantūcūq; doctus: nisi calleat rhetoricā: haud
facile inter eū et imperitū discernes. **Qui** em̃ ea que didicit
accomodate com̃pteq; in lucem nequit pferre: is et impe
ritus videtur: et ceteris que in animo sunt significare nō
potest. **Hic** de quacūq; re si quando apud principes vel
alios quoslibet est concionandū: ieiune loquitur: nec po
test qđ delectet aut cōmoueat auditorū animos quicq; in
mediū asferre. **Ideoq;** cū oratoria om̃i scientiarū generi
ornando profit: studium eius est intermittendū nunq̃.
ARJS. Quid ais? **Cetera** quidē scientie ip̃e sibi suffi
ciunt. **Non** igitur eas rhetorica suppleri opus est. **CHJ.**
Quis negat omnis esse satis p̃fectas? **Si** tamen rheto

rice splendor nō adiūgatur: in tenebris delitescere vide-
 buntur: sublata lane vi eloquentie: nihil tam excellens:
 magnificū: spectandū: egregiū: p̄clarū: quin subito de-
 ficiat: pereat: sordescat: moriatur: atq; continuo abolen-
 scat. Ideoq; rhetorica disciplina flores quosdā et frōdes
 artibus ceteris p̄ducit: quibus ornetur atq; vestiatur fru-
 ctus earū. Illis em̄ si careant: nec vnde (quos parturiūt)
 fructus veniunt rosas: nec vnde tegant: folia habeant:
 indecore profecto et a vi tempestatū minus tute videbun-
 tur. **ARISTO.** Sic ut audio solis ornandis artio-
 bus alijs rhetorica cōuenit. **CHIRON.** Nō hec so-
 la est cōmoditas. Sunt etenim cetera quas memorauit.
ARIS. Cedo quenam? **CH.** Ad demulcen-
 das alioꝝ aures: ad furorem placandū: irasq; mitigan-
 das: et mentes hominū pro libitu n̄ro regendas: ad flet-
 tendā seueritatē: ad suadendū cū effectū dissuadendūq;
 et ad ea que exposcimus obtinendā q̄s ambigit eloquen-
 tiā plurimū asferre momēti. **ARIS.** Refers magna
 Attamen quis mihi psuadebit ea (que exicio capiti meo
 preiudero futura) ut capeffam? **Hum orator?** **CH.**
 Psuadebit. **S**apientissima em̄ athenarū vrbs p̄sistrati
 (qui dicendo multū valuit) oratione capta: sese ei impen-
 riūq; p̄misit: libertatiq; p̄tulit seruitutē. **N**ec obstitit So-
 lonis amantissimi patrie cuius concio saluberrima. **P**erī-
 cles etiā eisdem atheniensibus oracōne sua imposuit ser-
 uitutis iugū. **ARISTO.** Sic mediūfidiū officit
 eloquentia. Illi duo enim (quoz es recordatus) ex arbi-
 trio versati sunt omnia: nec eozū ciuibz suis profuit ser-
 monis dulcedo. et habitās dulciōr in labris lepor melle
 in acerbitem patrie est cōuersus. **CHIRON.** Ita
 est profecto: illi tamen eloquentie sue fructū satis abun-
 dum retulere: dum que volebant: sunt cōsequuti. **Q**uā-
 propter nō atheniensibus: sed ipi sibi cōsuluere. **ARIS-**
TOBOLUS. Explodenda est igitur oratoria: que
 ciuitatibus liberis erummosam quandoq; infert ruinam.
Melius est em̄ eam scisse nunq̄s. **CHIRON.** Elo-

quentia nō modo nō officret: sed etiā maximo esset emolumento: nisi eā assequerentur scelerati. **N**am si quis deus prauata: improba: factiosaq; vita sit: calleat autem oratoriam: ingentē in rempublicā calamitatem potest machinari: dum fluctuantis et mutabiles vulgi animos in spem nouarū rerum erigere: dum in aliorū odia alios impellere: dum turbulentissimas excitare sedicōnes: dum sibi ad fascere improbos: et eos complices in patriam cōiurantes efficere potest. **Q**uocirca traditum animaduerti: non tantā dare posse stragem gladiū in manu furiosi positū: quantū nocet improbi et insipientis viri eloquens lingua que pniciosissima queq; incōmoda molitur. **ARIS.** Ea nunq̃ exurgerent: si oratorie tantoꝝ scelerum cause dari opera desisset. **CHIRO.** Ea nunq̃ exurgerent: nisi oratorie fieret abusus. **N**on enim sit res credo etiam quantūcūq; vtilis et honesta: que interdū turpes non producat effectus. **Q**uod si quis rhetorica pro virtute et sapientia vtatur: multa prouenient emolumenta. Ea enim qui floruerūt immortalē sibi apud posteros gloriam pepererūt. **U**nde memoria eorum euo nostro adhuc recens est: egregios in vita honores et magistratus cum triumpho gessere: oratorieq; vi freti ciuium suoz et reipublice incolumitatem conseruariūt. **Q**ue omnia luce clariora conspicias: si veterum reuoluas annales: et que illi egregia edidere volumina: reuistas. **ARISTO.** Si tanta essent tamq; preclara eloquentie premia proposita: quis non maiorem in modū cuperet esse orator: quis ea promereri non opere precii existimaret? **A**t cū tanta sit rhetozum paucitas: fit ut male cogar suspicari: te scilicet oratoriā falsa laude cumulauisse. **CHIRON.** Cicero sane qui his remuneratus est premijs primūq; inter oratores latinos absq; vlla controuerſia locum tenet hancobrem paucos dicit inueniri rhetozes bonos: quod ex his maxime rebus eloquentia cōstet: in quibus singulis nauare operam omnibus integrum non est.

Nemo enim poterit esse omni laude cumulatus orator: nisi sit omnium artium magnarumque rerum scientiam consequutus. Ex quarum pericia oratio efflorescit. Preterea non omnibus concessa sunt ea nature munera: quibus ad oratoriam pervenitur. **ARJS.** Intellico quod desipias: non enim hec est causa. Sed quod cum nequam inutiles: verum et periculosos (ut ipse passus es) gignat effectus: nemo sani capitis huic addiscende se accommodat: nemo rebus que nullius ponderis existimantur: temere industriam enervat. **CHJ.** Num dixi quod sit ei fructus? Memoria tibi anguille instar labilis est. Tantisper verborum recolis: donec ea desierint proferri. **ARJS.** Quid mihi tarde memorie ignaviam obijcis que vicio caret? Est enim in rerum humanarum (que caduca sunt omnia) numero. Sed incipiamus iam de astronomia sermonem. **CHJRDH.** Pergito.

Cap. iiii. de Astronomia.

ARTISTOBOLUS. Qui supra homines aggredi aliquid presumit: hi mihi delirare videntur: dum ea que humani viribus ingenij a summo illo artium infusore sunt denegata: temere assequi conantur. Ex horum numero sunt astronomi: quorum cura precipua est ethera intueri. **CHJ.** Probe ais: si astronomiam mortales industrie nervos excellere arbitraris. Cum divinum sit in ea versari: nam numen proculdubio habet: ideoque astronomie cultores divini potius quam humani sunt censendi: que in preclaram illam lucidissimamque celi domum: tot luminaribus ornata: et aureis quasi gemis prefulgidam atque distinctam a tenebrosa caligine reuocat visum. **ARJS.** Sed edificare tu mihi: que tali crebro celorum aspectui utilitas subsit. Non possum enim adduci: ut credam quicquam habere momenti suspicere celum. **CHJ.** Ad hoc sane potest ut ea que sub lunari globo continentur investigare: fixas siderum imagines discernere: et erraticas suis locis nomina

nibusq; designare possimus. quo effectus naturales futuriq; pnoscantur euentus. **ARJS.** Si qui ea que ventura sunt pvideant: ioniqueparentur. **H**ocne est astro nomoz cōmentū: hec vesane cognoscendorū syderū auiditatis causa? **P**robpudor p̄sentia nesciūt: et se intronit tere nō erubescūt de nūciandis futuris. **CHJ.** Nisi harū rerū esses ignarus: modestius loquereris. **S**ed heus hec est mortaliū nostri seculi cōsuetudo: ut que se latent: etiā si optima sint: iudicent absurda. et priusq; audiant: cōdemnent. **T**u naturales influxuū supiorū negas esse nctus? **C**ōstellationū em̄ vis tibi est ignota: quā (solita petulantia ductus) cōmentū dicis: cū ea nihil ficti nihil habeat simulati. **O**m̄ipotens em̄ ille rerū oīm parens optimus maximus (quēadmodū in geneseos volumine traditur) stellas ut in signa essent: creauit: que quoniā nunc prosperā nūc aduersam. p cuiusq; natura et qualitate oīū suq; et obitu fortunā portendūt: ope precū est ea discernere. **A**stris em̄ quodāmodo videbimur dñari: dum que nocitura pspicimus caute declinamus: et que cōmodo futura puidemus: amplectimur prudenter. **ARJS.** Putasne tutū sit eoz versucie mendacitatiq; credere aures? qui p̄sagire futura spondentes: hoc tibi aiūt periculi est timendum: bello pugnans occidere? **Q**uid si declinaro certamen? et armis togam pretulero: recusaroq; rem in acie decernere ferro? **Q**uid si ante preliū me destituat viuita? quod impossibile non est. **N**um et tūc erit necesse me manus cōferentem oppetere mortem? **CHJRD A.** **D**ulta quidē sunt que ne quos minatur sydera malorū aculeos pungāt: esse impedimento possunt. **ARJS.** **D**entiunt ergo astronomi: quiq; tandē hi sūt astrologi? **N**ihil em̄ inter eos interesse puto: quū illi ab astroz regula: hi ab eorundē ratione sint dicti. **S**ed utcumq; sit (etsi selectionem quandā facere theologi conentur) mentiuntur. dum que futura vaticinantur: non eueniunt. **CHJRD A.** **D**entirentur si aliquid indubitato et necessario futurū sponderent: quod p̄caueri declinariue nō

posset. **I**d artis huius professorem sane mentis audies
 polliceri neminem. **Q**uoniam hi stellarum cursus: et plan-
 etarum coniunctiones interdum ad certa disfortuna inclina-
 ri nullam addendo necessitate concedunt. **I**deoque si ea quae
 praevident: auerti posse. **ARISTO.** Quid putas ex
 siderum cursu nobis periculi impendere: quae dei sunt crea-
 tura. **C**redisne deum fecisse aliqua: quae nobis (quorum san-
 lutis causa cuncta creavit) in perniciem essent: **CHIRON.**
Hocine te latet: Nam et angues et leones et cocodryli-
 los: et tigrides et venena: et cetera quae hominibus noxia
 sunt produxit. **S**telle autem et celi luminaria non ad nocen-
 dum plasmata sunt: sed premonere nos videntur ut quae
 minantur ipsa declinemus. **ARISTO.** Repugnan-
 tia sunt dicta tua. **N**unc enim sidera innocua esse et nobis
 amica: nunc ea minantia refers. **CHIRON.** **E**minan-
 tur profecto: sed ipsa nihil efficiunt. **S**i enim dispositio celi
 te ferro casurum inclinet. num te (nisi praevideris) constellatio
 evincat: **Q**uam si consulisses: licuisset tibi esse incolu-
 mi et salvo: licuisset hostem fugisse: cuius dextera non vli-
 lum sydus cedem operatur. **M**ultum ergo pensi habet esse
 astronomum. **ARISTOBOLUS.** Quid pensi:
CHIRON. Quotiens repetam: ad praevidenda futu-
 ra. **ARISTO.** Quotiens repetam ea non posse pre-
 sciri: **D**eumne hominum actiones existimas adhibuisse consi-
 lio deliberationisque suae: **D**ic queso: quando nam eos acci-
 cerit. exposuerit archana. et docuerit praedicere ventu-
 ra. **Q**uod si non fecit: sapientia consilioque id consequuti
 sunt forsitan: ut quae in celo gerantur: intelligant ipsi.
CHIRON. Sic est. **T**ute cum astronomis floccen-
 pendendis accomodas: eos ignarus laudibus dignis ef-
 fers. **T**ali enim sunt industrie acrimonia: ut etiam sub diuo
 et in terra constituti quae circa celestia motusque siderum et
 planetarum cursus contingant: quid ex illis subsequatur:
 cognoscant. **ARISTO.** Nec astra ego influxumque
 superiorum vim: nec eorum curiosos praevenerim observatores.

Non enim celo regitur mundus: sed ab eo qui in celo residet: deo glorioso: qui suo versat arbitrio cuncta. Sub tonantis enim nutu consistunt vniuersa. Eius voluntate non vlllo motu stellarum reguntur omnia. Ille temonem tenet. Ille miseriarum nauem in qua constituti sumus dirigit: et in quaecumque vult cursum inflectit. **ATH.** Hoccine quis est tam improbus ut inficietur? Sed et deus omnipotens quoniam quaecumque voluit fecit: sydera etiam creauit: eisque virtutem prestitit: ut nostros actus moderarentur: et mundum gubernarent. Inferiora enim ista superioribus reguntur. **ARIS.** Pape quid audio? Proh malesanum hominem. Deum ais potestate vimque suam (qua usus mortales nutu suo disponit) syderibus commisisse: ut ab illis ipsis regamur. O vtina: ne se ad hoc iure iurando astrinxerit: quomagis liceat reuocare. Nam apollo quam phaeonti filio solis quadrigam equorumque habenas gubernandas interposito iuramento spopondit: denegare postea nequiuit: ne deierasse videretur. Quapropter hic equorum celeritatis cohibende impotens: totum orbem ignibus conflagrauit: et a ioue in pontum est precipitatus. Sed non est talis (qualiter tu mentiris) deus optimus maximus: qui imperitis (utpote syderibus inanimatis) faciat copiam regnandi. **ATH.** Inepte et importune fabularum hec adducis portenta. Num deus alij commisit imperium? Id ego non dixerim. Quin immo stellarum cursu atque influxu (tanquam instrumento) nos dirigit mortales. Si enim elatos viderit equo temperamine flagellat: nunc pestem: nunc prelia: nunc miscet vini frugumque penuriam: et ventura hec nobis astroz dispositione ostendit: quasi dilectis suis atque astronomis (qui hoc norunt) signum dando: ut fugiant arcum. **ARIS.** Uix credo a deo amatum iri astronomos: insipientissimum genus hominum (nisi alijs virtutibus commodentur) quod celestium noticia gloriatur. Frigida saturni sese quo stella receptet. Quot signis celi cyllenius erret in orbem. Eorum deridenda et cachinno persequenda est amentia: dum que in celo aguntur: que futura sunt: veluti superum consilio interfuissent: scire se temere contendunt. Quid vero in terra:

quid in domo vxor? quid ipsi tandem faciant? quid ante sanctum fuerit haud plene sciant. **P**reterea solis luneque defectus longe ante peroscere voluit. Sed quibus ipsi deficiant virtutibus: parum attendit. **CHJ.** Iniquus es qui tantum astronomos ausu debacharis. Tamen si cum eis de plebisque moribus esse intelligam: non tamen ideo carpendi sunt omnes. **Q**uod si cuncti essent conuicio digni: quid astronomia demeruit? que optima est. **ARJS.** Nequaquam. **CHJ.** Quam obrem. **ARJS.** Quia de celestibus est sollicita: que (scias nescias) contingunt ex inuitabili cursu et ordine continuo fati. **Q**uid ergo circa ea curiosi sumus? que a nobis nequeunt prohiberi. **CHJ.** Aduersa que portendi celo videmus mala: si astronomie ratione calleamus: possumus quominus eueniant preuenire. Ideoque dispendia vitare: amplecti vero secunda. **ARJS.** Si quis (iuxta diuina saluatoris nostri precepta) virum innocentem vixerit: non arbitror fortunam molesti quippiam in eum (etiam si astronomiam ignoret) posse moliri. **CHJ.** Erras multum. Solent enim quandoque sancti probateque vite homines (tanquam magis dilecti a deo patre nostro filij) affligi aduersis. **ARJS.** Qui cedo? **CHJ.** Per bonorum direptionem. **ARJS.** Tu aberras potius. Non enim eo modo flagellantur: immo liberantur: dum ea que illis ad seruendum deo sarcine sunt et oneri atque impedimento: auferuntur. An credis opes humanas in bonorum numerum recipiendas? que auras in imas demergunt tartari latebras. Quapropter non insipienter factitauit. Cratesphus: qui plecto in pelagus magni ponderis auro: conatus est se a diuiciarum eripere seruitute. Sed hodierno tuo longe secus arbitrantur homines. **I**nstituendus est igitur sermo per ea que tempestate nostra inoleuit: consuetudine. Putasne igitur ad cumulandas opes astronomiam ferre supererias? **CHJ.** Nescis hoc? Thales pfecto milite suo: cum sibi probro daretur paupertas: quodque ad hanc leuandam nec quicquam philosopharetur: multum olei (quod ex astris eo anno preuiderat carioris futurum) comparauit. **I**llud postea subsequuta sterilitate magno pretio vendidit

ingentēq; auri coegit aceruū: quē cōuiciatori ostendēs:
num (inquit) me credis inuaniū philosophari: si erī cō
flando insitā. **N**emo igitur nihilifaciat astronomiā: que
et opibus cultores suos remunerare potest. **ARJS.**
Hercimonijs ergo ministrat astronomia: atq; supplem
de hominū auaritati cōducit. **CHJ.** Etsi ad hec trahi
posset: non tamen est ideo inuenta. Sed ut philosophen
mur: cōstellationūq; vires et habitudines inuestigantes:
abditā nature cōsectemur: qđ philosophorū est. **ARJS.**
Nihil ergo pterq; ad fortunas cōquirendas valet astron
omia: quatenus vero ad philosophiā accedit: nihil pe
nitus habet momenti. Nam nec phiā mihi cordi est: deli
ramentis multis referta. **CHJ.** Que loquitur scelus:
Hocine trāquillo hauriam animo: phylosophiā omniū
artiū matrē et inuentricē te ducere cōtemptui. **THEO.**
DERJCUS Ne ab instituto digrediamini sermone:
phylosophiā pterite. **ARJS.** Faxo: astronomiā igitur
insequor: in celo defixos gerentē oculos: quid calcet
pedibus: quoue pgrediatur: nō considerantē. Quapro
pter haud illepide obiectū est a vetula thaleti milesio que
ad locū (in quo ille sydera intueri consueuerat) noctu eū
comitabatur: vbi luminibus versus ethera erectis: quo pe
des figeret minime cōsiderans casu in specū subiectam est
delatus. Tu quidē (o thales) que in terra subtus te sunt
cōspicere nō potes: quomodo que in celo sūt cognosces:
Sic pleriq; firmamentū cōsiderantes: ignorant seipos:
ceteros vero sibi credulos ludūt. **CHJ.** Elleboro tibi
opus esset. Nū ad hec antea respōdi: quosdā interdū illis
imbutos moribus offendi: ptereaq; ceteros tali culpa
vacare. Quēadmodū et in omī viuendi genere bonis rei
probi admixti inueniūtur. Astronomia vero diuina scien
tia semp in se frugi est: et plurimū laudanda. **ARJS.**
Tedet me posthac astronomie meminisci. Adeo me cepit
leuitatis eius ridicule facietas. Ideoq; ad musicā nostras
cōuertamus lites. **CHJ.** Ut lubet. Ego tibi nō modo

292.

non iniustus: sed etiā vltro ire obulam volo. Ideoq; per-
gito impugnare.

Capitulum quintum De musica.

ARISTOBOLUS. Age nūc (si tibi
quicq; neruorū est) musicam tueare: cui p̄ter
inanem quandā leuitatisq; plenā psallendi ar-
tem est omnino nihil. Parum igitur in ea si-
cut et ceteris inuenies momēti. **CHIRON**. Fructus
eius quoniā tibi absconditus est: abs te vilipendit. Quē
si nosses: aliter ac iam facis loquerere. Quemadmodum
em̄ humana corpora grauib; morbis implicita meden-
lis adhibitis curantur: pristinaq; resūmūt sanitatē: ita et
animi nostri dolore oppressi: ab eo per musicā liberantur.
Nam dulces vocū cōcentus modulationesq; suaves abis-
gere mesticiā plerūq; cōsueuerūt. **ARISTO**. Sic
ut ais musica pro afficiendis gaudio mentibus humanis
expedit vti. Reijcienda est ergo. **CH**. Quamobrem?
ARISTO. Nam cū leticia soleat quādoq; multum
obesse: quippe que interimat etiā: cū scilicet cor sanguine
ac spiritibus vitalibus destitutum nimia deficit ariditate
quā solet mors nōnunq; comitari. Id nimio gaudio eue-
nit. Quod sophocli et philonemi ceterisq; nōnullis legi-
mus accidisse. Quid ergo musicā adeo extollis: atq; a le-
ticia concitanda laudas: que p̄niciosum interdū sequa-
cibus suis exitū prestat. **CHIRON**. Hi quorū fa-
cis mentionē: nō gaudio per musicā affecti interiēre. Alie
fuerūt alieq; causē. Hec em̄ ars nō eam hūanis mentibus
leticiā ingerit: que obesse possit: sed merorem passionēq;
melancolicā exterminat. Quū immo et gaudiū intempera-
tum potest immunere. Sūt em̄ funebres cantus: tristiaq;
carmina: que te si nimū fueris elatus: mestum reddent.

Sic optimo quodā nostri effectus moderamine tempera-
būtur: ut nec merore delecti torpeant: nec plus equo inso-
lescant. **A**d animorū itaq; cōmotionē nihil est (ut ita dixe-
rim) vtilius musica. Nam et mentes in rabiem versas mi-
tigat. **H**inc de dauid rege tradunt annales: quēadmodū
saulem spiritu maligno exagitātū cordaz pulsū cythareq;
lusu ab insania reuocarit. **ARIS.** Proh tantusne vir
musice dedit operam? que reges dedecet: utpote nihil ad
gubernandā rempublicā adiumenti prebens. **F**eroni qui-
dem obiectū est probro: qđ nimis studiose musicā sectan-
retur. **E**t philippus macedo cū psalteriū quendā inter cenā
dum emēdare vellet: ac de pulsandis fidibus differere. **I**s
hoc abste o rex (ait) superi mali auertāt: ut meli⁹ hec qđ
ego noscas. **CHJ.** Si qđ nimio ardore in musicā sera-
tur: rephensione non caret. **P**ermittitur em̄ huius artis
vsius moderatus: etiā principibus. **A**pud quos olim p̄fero-
tum grecos magno in precio habita est. **N**ā thenistocles
qđ in cōuiuiū lyram recusasset: indoctior est reputatus.
ARIS. Quenā audio? **I**n cōuiuijs ergo et inter epu-
las musica frequentabat: tanq; ad libidinē puocandā nō
cerere bachoq; (sine quis alget venus) esset satis. **Q**uino
immo ad alenda turpia voluptatū incentiua musicā etiā
adhiberent. **D**eus qđ nūc dedecoris plenas affers laudes
quas consultius reticisses. **CHJ.** Expecta audire et
me: nec ante diffinias: qđ sententiā intelligas partis ad-
uerse. **E**xistimasne principes priscos indulisse voluptati?
Quorū tanta extant domi forisq; facinora egregia monu-
mentis tradita līraz: que minime gessissent nisi se a tā dira
detestādaq; mortaliū peste abdicassent. **S**ed si quādo eos
fieri tristiores contigisset (more pythagorico) musicā ad
merorē tollendū: nō fouendā venerem (quā nō secus ac le-
talia horrebāt venena) paulisper accersiebāt. **Q**uā igitur
es mordax: qui in peius interpretaris omnia: quāuis et
ego tibi assentiar: musice plerūq; fieri abusum: atq; p̄ eā
animos ad luxuriā pellici carminibus quibsdā impudi-
cis et lasciuis. **Q**ua si qđ honeste vtatur: minime talia sūt

timenda. **ARJS.** Utare musica ut voles: attamen nō video qui possit ex ea fructus oriri: cū habeat rosas: easq; spinis et sentibus multis interseptas. **CHJ.** Nā si ad musicā q̄s accedat: vix credo abibit illesus: reportabit aculeos: dum sectatur flores: quos cōtempnisse satius existimari debet. **CHJ.** Nō riget tribulis musica: si alia nō addātur ob scena. Que vbi accesserint: q̄s negat pudorē difficile esse custoditū. Sed nihil fructus habere musicā cōtendis. **ARJS.** Nisi hāc velis esse vtilitatē q̄d ad animorū cōmotionē proffit. **CHJ.** Preter eā et alia est cōmoditas. **ARJS.** Quenam? **CHJ.** Nedum in reprimata (ut credis) iucūda salubrisq; est musica: sed etiā negocijs publicis est adiūmēto. **ARJS.** Quibus? **CHJ.** Ceraminibus: in quibus p̄cinentes habentur modulatores. **ARJS.** Sane vulgares hi sunt sonitus: tristesq; magis strepitus q̄s armonie. Tuba em̄ raucū quendā gemitum emittit: nec ibi musice ratio habetur. **CHJ.** Negas tubā esse musici quippiam? que et si (ut sentire videris) modicā p̄ferat iucunditatē: ad ferociam tamen truculentiaq; concitat milites: animat in hostes: ac ad cōsequendas manus reddit feruentiores. Neq; tñ hoc sola (ut forsitan credis) molitur tuba: nam proditum est memorie Lacedemones in aggrediendis hostibus non lituis vel tuba (que solent animos militū euibrare) sed tibijs vsos. Nihil in principijs bellorū salubrius arbitrati: q̄s si p̄mulcti sonis mitioribz haud immodice ferocitē: et ne sparsim dispalati in certamen proruerent: vis et impetus eorū militaris musice disciplina cohiberet. Qd̄ sp̄ amplissimas copias vbi cōgrediundū est agere nimirum decet. Maximū est em̄ hoc ad cōsequendā victoriā momentū. **ARJS.** Insanis atq; deliras: si p̄pter has modulacōnes rem militārē p̄sperius successurā arbitraris: an ideo plures ex hostiū numero casuros putas? quibus cū res geritur ferro. **CHJ.** Nescio recusare an nequeas me intelligere: alterū malivolentie alterū ignauię ascribendū esset. At q̄s est adeo tardo hebeteq; ingenio: quē lateat

tibi arū preceptione fieri: ut equabili modulatoq̃ sensim
ingressu stipatum agmen nō dissoluatur. Quod ubi fue-
rit distractū: nō multū spei de victoria potiunda reliqui
esse potest. Nō em̃ fortitudo alacritasq̃ militū quicq̃ p̃fi-
ceret: nisi certos in ordines distributi coadunatiq̃ in a-
ciem hostē aggredierentur. Ad quod modulacōnes musi-
ce sunt poportune. Nam et baliares lydoz rex nō fistu-
latores modo et fidicinas: sed feminas etiā traditur tibi-
cinas in procinctu habuisse. **ARJS.** Lauda musicā
ut voles: me nullū tenet eius desiderium. **CHJ.** Sic es
ad lyram asinus? **ARJS.** His me verbis laceffere
noli: ne canem sopori deditum te peniteat irritasse.
CHJROA. Canis ergo es. **ARJS.** Cessa per-
souem: ne me qui siem: experire. **CHJ.** Licet ne sa-
libus uti? Sed redeo ad id quod te ex musica nullā sen-
tire dicis voluptatem. **ARJS.** Voluptas em̃ semp̃
a me fuit aliena: qua cōmoueri animi est improbi effem-
natiq̃. **CHJ.** Tu verba secus ac a me p̃ferūtur: intera-
ptaris. Honestam ego volui voluptatē: tu refers ad tur-
pem. Qd̃ autē musice te nō affici dicis: durū te et ferreū
ostendis. Musica em̃ dulcedine sua fera etiā animantia
demulcet. **ARJS.** Id ego nunq̃ audierim. **CHJ.**
Habeo tibi in hac re fidem: cum sint multa que nesciant
bonarū artū impugnatores. Sed audi obsecro vnum.
Proditum est memorie delphinos musice (p̃sertim sym-
phonie) amore plurimū trahi. Referam ergo quibus po-
tero breuioribus verbis: que de Arione fidicine memon-
ratu digna tradūtur. Is em̃ Perianthro chorinthioz re-
gi artis causa p̃charus fuit: cūq̃ ab eo in italiam trañce-
ret: magna ibi pulsandis fidibus auri vi p̃merita: redi-
turus chorinthios nautas (quibus melius fidebat) ut
eum reducerent cōduxit. Illi Arione accepto cū in altum
nauigassent: consiliū de necando eo spe prede inierunt.
Arion om̃ē pecuniā resq̃ suas illis dedit: quominus vi-
ta eriperetur. Sed p̃ces eius neglecte nō māgis p̃fuere:
q̃ qd̃ sua seip̃e manu interimere. Unū tamen impetrauit

vt priusq̃ mortem opperet: carmen cōsolatoriū caneret.
Cumq; sic sumptis fidibus in summa puppi stans dulce
 modularetur: plurimos ad se audiendū delphinos puo-
 cauit. Desiliēs vero ab eoz vno exceptus est: p̃teruectusq;
 thenarū laconie oppidū. **I**s nō sua sed musice (quā p̃fite-
 batur) causa mortis euasit discrimen. **ARIS.** Potest
 quidē sic esse ut ais: delphinos musicis cōcentibus dele-
 ctari. At boies (qui nō voluptate sed ratōne duci debēt)
 nunq̃ his leuitantibus operā dare decet: adde qđ p̃pter
 multitudinē vehementiāq; vocū leditur cerebrū: ledūtur
 spiritus vitales cantantiū. Quos ut ad mores male dispo-
 siti reddātur: quos arestoteles banausos dicit. **CHJ**
 Nunq̃ ea ex musica sequi mala p̃suadebis: nisi ob immo-
 deratū eius vsum: hoc est abusum. Quis em̃ nescit animo
 aduertendū (pegregia illius comici sentētia in om̃i actio-
 ne om̃iq; negotio a p̃prime obseruāda) **H**e quid nimis.
Ideozq; musicā amabo quoad viuā: et id eo magis qđ p̃
 hāc in templis deus optim⁹ maximus laudat. **ARIS.**
Iam vero musica relicta p̃gamus ad Arithmetica absol-
 uendam. **CHJ RD H.** Perge.

Cap. vi. De arithmetica

A**RISTOTELIS** Institutam⁹ ergo
 de Arithmetica sermonē numerandi artē don-
 cente: que cū nullius sit estimacōis et ponde-
 ris: nibilq; hominibus afferat emolumentū:
 et non est insudandū. Scio qđ multū requirat occupatio-
 nis: multū ingenij: multū laboris: multū temporis. Cui
 vero cōmodo inferuiat: ignoro. **CHJ.** Necut cetera te
 bonaz disciplinaz irrisorē impudētissimū latent. Qđ mal-
 tū laboris multūq; occupacōis exigat arithmetice studiū
 cōqueri videris: facis ut solent quos piget lris operā dare
 Sudorē refugiūt diligentiaq; z assiduitatē detrectāt: sine

quibus summum doctrine gradum adipiscitur nemo.

Credisne somnando quem aut inter cyathos crescere in eruditione? Alia est baccho: et alia minerne natura. Ille haud magno nisu precipitur. Nec vero multis vigiliis ingentibus excolitur labore. Eant igitur cibatum: quos diuturne sedulitatis tederet. In viros enim doctos euasuri sunt nunquam. Dicis autem nihil habere pensi Arithmetica: que docet numeros colligere et subtiliter distinguere: quos ubi a rebus humanis sustuleris: omnia perire est necesse. **C**
ARJS. Sed que est tanta numerandi scientia: ut absque ea res nostre consistere non possint? **CHJ.** Nisi Arithmetica que numeralis scientia dicitur (arithmos enim grece numerus est) in usu haberetur: maxima esset hominum confusio. Quantum chaos: viveremus insensatorum animantium more: nulla horarum: dierum: hebdomadarum: mensium: annorumque distinctionem observantes. Non possent vlla deorum immortalium solentia celebrari: neque temporis ratio haberi: cuius virtus pro celestium superiorum influxu multum in istis inferioribus operatur. Requiritur coniunctiones: oppositiones: innocua pernicioseque siderum signa discerni: ex quibus magna salutis humane pars dependet: praesertim in medicis exhibendis. Multum igitur habet arithmetica utilitatis. **ARJS.** Que iam recensuisti non per numerorum rationem: sed astronomiam cognoscuntur. **CHJ.** Sed edicito mihi (queso) quid absque numeris astronomia? Cui nisi arithmetica suffragetur: manca videbitur. Profecto si numeros neglexeris: vilescet omnis aspectuum consideratio superiorum: que ad modum perniciosa est. **ARJS.** Neque astronomiam ego: neque arithmetica comprobarem: alteram quae in celo habens oculos que pedibus calcantur ignoret. Alteram quod illi opituletur delire fatuitati. **CHJ.** Si quicquam in astronomiam dicendum existimasti: cur non hoc suo loco egisti? Iam de arithmetica nobis est sermo. **ARJS.** Ad iuvandam ergo astronomiam arithmetica est iuveta? **CHJ.** Minime: potest enim omni negotio adhiberi. Nam ad mercaturas etiam vix. cum sit memoriae perditum propter has a pheniciis primo repertam.

ARJS. Proh quid nūc ais? **Sic**ine Arithmetica
 tueris: cuius pstantia si mihi antea psuasisses: iam odisse
 me hac faceres. **CHJ.** Quāobrem? **ARJS.** Nōne
 liberalium artium vna est arithmetica? **CHJ.** Probe.
ARJS. Et p mercimonijs valet arithmetica? **CHJ.** Etiam.
ARJS. Ergo artē liberalem mecha-
 nice pedissequā esse dicis. Ergo ancillis dñe famulabun-
 tur. Quid queso ineptius? Accedit qđ rei turpi exhibet
 officiū: accomodatq; auaricie digitos. **N**onne sordidum
 quippiam videtur mercatura? **CHJ.** Quare sordidum?
ARJS. Quia ex nimia hominū auaritate oritur: nī-
 mioq; desiderio habendi. **CHJ.** Non omnes ex auari-
 cia mercantur. Sed expone: quis esset rerū publicarū stan-
 tus quādo nemo emeret: nemo venderet: nemo negocia-
 retur. **ARJS.** O felicissimas vrbes: populosq; fortun-
 natos: vbi nulle exercent mercature: queraro absq; frau-
 dibus sūt. **U**bi nulli causidici et aduocati. **I**bi em in sum-
 ma viuitur trāquillitate. vbi tales procul absunt deceptio-
 nes: vbi cōmunia sunt omnia: vbi nō aurū: nō argentū:
 nō vlla numismata. **T**alem prisci illi vitā viuebāt: cū erāt
 saturnia regna. **N**on erat fur vllus: non latro timendus.
Postquā vero sacra et insatiabilis eris fames humanos
 stomachos affligere cepit: que aurea quondā dicebantur
 secula: nūc heus lutea sunt: et luto ipso obsceniora. **N**ūc
 humana iura simul et diuina cōfundūtur omnia. **N**ihil tu-
 tum: tranquillū: pacatū. **T**uncta turbulenta. **I**us veni-
 ditur auro: qui multū agri possidet ille vir sapiens: iustus
 fortis modestus habetur. **P**aupertas ludibrio ducitur.
CHJ. Satis deflesti tempestatis nre miserandū casū.
Quia igitur pristinis moribus nō viuitur: et immensa cu-
 piditas opum inoleuit: equū erat ut mercature essent: ne
 inclinate ad ruinā nutantesq; res publice ex toto collaberentur.
Beneficiū pterea et liberale censi debet: vni prouin-
 cie in his quibus ipa caret subsidio alius prouisum iri.
ARJS. Iustū esset ac obsequiosum nisi fraudes ad-
 mitterentur. **CHJ.** Num sepius nullā esse sub sole rem

quantūcūq; vtilem : iucundam : aut necessariā cōmemo-
ram : qua si quis velit nequeat abuti. **U**erū enim uero tri-
tū est et quotidianū in mercimonijs dolos versari. **Q**ui-
bus humane sustentationi cōmodius esset nihil : si ut in-
stitute sunt recte colerentur. **N**ec tu mihi psuadebis nos
absq; negociationibus vitā propagare posse. **ARIS.**
Sed qui veteres viuebāt in orbis exordio : quibus erat
incognite mercature. **CHJ.** Et illis nos cōmode care-
bimus : vbi ad pristinū viuendi morem fuerimus reuersi.
Si siluestribus incampis passim nullo duce errantes glā-
dibus vescamur et herbis. **Q**uod gula nostra dulcibus
lunari obsonijs assuefacta pati recusat. **D**edecorū igit min-
ime censendū est mercari. **Q**uapropter arithmetica non
flocapendenda : quæ tante rei solertius pficiende fert sup-
petias. **ARIS.** In idem redundat oratio tua : nec ex-
cusata est abs te arithmetica : qđ studio mechanico sus-
fragetur. **I**d sane ridiculum est. **CHJ.** An tu eo villiorē
existimas arithmeticā : quod auxilio ductuq; eius cōsue-
uerint vti negotiatores : qui hanc non ut ministrā sed do-
minā a prime colūt et venerantur. **THEODERJ**
CUS Nimium a cepto sermone diuertimini : qui etiam
queq; minutissima exequi vultis. **T**empus perbreue est :
sol ad occasum festinat. **C**ōtinua igit sermonē tuū o chy-
ron. **CHJROA** **N**ec sola (ut credis aristobole) mer-
catura huius artis auxilio eget. **S**unt em̄ et alie scientie
liberales : que absq; arithmetica nullā prorsus in se vim
habent. **N**am astronomia : geometria et musica : sublata
arithmetica cōsistere non possunt. **D**esine igitur tanto spi-
ritu in hanc disciplinā inuehi : que ad multa cognoscen-
da non solū vtilis sed et necessaria est. **C**uius fructus (ni
dissimulares) tibi admodum esset pspectus. **ARIS.**
Qui ex ea fructus oriat̄ : prorsus ignorat. **C**ognoui equi-
dem plurimos quibz in primis numeroꝝ vis et natura
erat explorata. **P**er multa milia recensebāt : cū vero nūmi
exponi debebāt : vix decem numerare poterant. **P**arsu-
pia erant plurimis leuioꝝa. **CHJ.** **I**d hominum inopie

ascribe: non arithmetice. Nec opulentos facit ars nume-
randi et sedula consuetudo: nisi se alio applicarit.

ARISTO. Quid igitur prodest? **CHIRON.**

Putasne liberalia studia fortune bonis cōquirendis opi-
tulari? Externa indagaris: que corpus magis excolūt:
q̄ animū reddant feliciorem. Quāuis em̄ pleraq; sint:
que minus locupletent: quia tamen et cognitu iucunda
sunt: et ad altiora p̄bent aditū: sciri ea oportet. Quod si
hancobrem arithmeticos detestaris: quia nō eo maiore
opū vbertate affluūt: quo ampliores numeros atq; plu-
res distincte: subtiliter: summamq; p̄stringere et aduna-
re possunt: meditare rursus in omī doctrine genere viros
offendi: qui paucis contenti tenui suppellectili viuāt. Nō
em̄ cunctos habendi desiderū inuasit. A quo qui liberi
sunt: hos ego de vere philosophantiū grege censuerim:
si modo litteras ament. Quapropter egestatem impro-
pera nemini: que viciū nō modo non est: sed et virtus
maxima: vbi sponte suscipitur. **ARISTO.** Huius
me virtutis inunem superi reddant: cui nulla preter su-
am et inediam sunt premia. Sed qui tibi primi arith-
metice inuentores fuisse videntur? **CHIRON.** Re-
peram. **Phoenicium** prodita est ingenijs. **ARIS.**
At sunt qui a pythagora profectam: a nicomacho diffu-
sus esse compositā velint. **CHIRON.** Id ego in nul-
lo scriptore fidedigno meminisse legisse. Quāuis **Anti-**
clides pythagoram circa arithmetica vacasse: nouamq;
regulam que ex vna corda est reperisse dicat. **ARIS.**
En q̄ se properat sol oceano tingere. Necesse est igitur
(si hodierno die disceptationē volumus absoluere)
ad geometriam vertamur. Anteaq; nox improuisos opa-
primat. **CHIRON.** Prosequere ergo cepta.

Sequitur Capitulū Septimū et vltimū.
De Geometria.

Cap. vii. de geometria.

ARGISTOBOLUS Age nunc o chl
ron mihi ultimam liberalium arte explodenti ver
bis tuis obuiam ire. **CHJ.** Absque vlla cir
cuitione id fecerim. Respondebo enim de hac postrema;
quemadmodum de ceteris a me est factitatum. Sed cuiusnam
rei gratia explodendam credis abijciendamque geometriam: que
et ipsa mathematica est sane inutilis. **ARJS.** Detiri
me docet geometria. Non igitur liberalium artium numero
est. Deturuntur enim sartores vlinis: et plerique seruilibus ac
sordidis officiis occupati. **CHJ.** O ignauum hominem: o
caput stolidum. Dic mihi bone vir unde geometrie nomen
descendat. Ignoras persicum ne sit an macedonicum: sed ut
huc tibi eximam scrupulum. Geometrie vocabulum ex greco
trahit originem. Componitur enim a geos quod est terra et men
tros mensura. Non itaque circa pannos dimetiendos hec
ars versatur: ut tu vel malinole vel ignare et stolide dicis.
Sed per mensurandis agris est inuenta. Cum enim in egipto
quondam assidue nili inundationes prediorum limites confun
derent: et nunc addendo: nunc minuendo immutarerent: interu
dimetiendum propterea (propter limi obductionem) notas quibus
ab alieno proprium discernebatur delerent: prodita est ab
egyptiis geometria. **ARJS.** En quam aperta nunc men
dacia profers: que latere possunt neminem. Dicis enim ob
terre dimensionem geometriam esse inuentam. Cum qui ei dant
operam: soleant etiam aera metiri. Item celi et maris spacia.
CHJ. Primum quidem propter mensurandam humum est reper
ta. Hinc etiam nomen habet. Postea tamen allekti subti
litate eius litterarum amatores et studiosi: post terre dimensio
nem: siderum ab orbe: solis a luna distantiam indagari cepe
runt. **ARJS.** Sed quid hoc inquisitionis genus commodum
pollicetur? Geometria mihi inanis quedam videtur fatiga
tio ingeniorum. Tu vero minus prudens es: quem eius rei
(que nullius est momenti) laudande tuendaeque non tedet.

CHIROA. Omni in re cōmoditatem in primis tibi
 expositū iri cupis: animūq; tuū fortunarū magis q̃ glo-
 rie cupidum esse declaras. **Attamen** quid profit audi.
Geometria p̃fecto etsi multū in se habeat laudis multūq;
 cōsueuerit sectatoribus suis iucūditatis et acuminis cōfer-
 re. **Hoc** tamen solo non cōtenta: vtilitatē quoq; minime
 reiiciendā promittit. **Plurimū** em̃ vrbibus et rebus publi-
 cis (p̃sertim vbi hostiū obsidione cingūtur) p̃bet adiu-
 menti. **ARIS.** Id ego mediūsfidius nunq; vel vide-
 rim: audierimue: aut vllubi offenderim scriptū. **CHJ.**
Arguit hoc desidiam insciamq; tuā. **Non** em̃ **Ti. liuij**
 aut **Plutarchi** ceterorūq; historicoꝝ annales reuoluisti:
 scribentiū quāto fuerit vsui ciuitati **Siracusane** a roma-
 no consule **marcello** obsesse vniue **archimēdis** ingeniū
 geometre: qui suis illis machinis ad hoc instructis varia
 missiliū genera et immense magnitudinis saxa incredibili
 fragore et velocitate iaculata in terrestris hostiū emitte-
 bat copias: totaq; dissipabat agmina. **Indetrabes** e mu-
 ris firmissimo desup iactate pondere: nōnullas in p̃fun-
 dum p̃cipitabant naues: plerasq; scopulis illisere. **Unius**
 manus **archimēdis** (ceteris qui erant in vrbe quiescenti-
 bus) tantā operabatur stragē. **Hoc** potis est geometria.
ARIS. Eque ac nihil profuit hec geometrica magis
 illusio q̃ pugna. **Quum** tamen paulopost **syraculis** in di-
 tionē redactis: et **archimēdis** ille geometer (qui tāte ca-
 lamitatis romane auctor extiterat) condigna premia sit
 cōsequutus. **CHJ.** At potuere **syracusani** obsidionem
 protrahere diūtius: et tantisper a membris arcere hostē:
 quoad is ad fraudes cōuersus: et calliditate vsus milita-
 ri urbem (que **archimēdis** geometria defensa palam ex-
 pugnari nequibat) clanculū est aggressus. **Nec** tu mihi
archimēdem debitis remuneratū premijs obijcias: cui
 etiā p̃ hostem **marcellum** (etsi grauissima p̃ eū damna po-
 pessum) licuit esse viuo et incolumi: publico em̃ edicto ve-
 tuit: ne ei militū quispiā officeret: neq; cesus fuisset: nisi
 geometrie nimīū deditus: diametrosq; pulueri inscribēs

a supueniente quodā Romano milite quāsi esset inter
rogatus respondere distulisset. Intentus em̄ figuris des
scribendis: urbem direptā antea nō sensit: q̄s ab eo milia
te confossus est: artisc̄s sue linamenta cruore confudit.

ARJS. Quid multa narras: cum hunc occisum esse
constet. **THEOD. A.** Perijt ingenio suo. Gloriarī p̄
fecto solebat: si quē alterū terre globū nactus esset: hūc ad
illū se trāslaturū. **ARJS.** Et que dictu arrogancia: et
que impossibilia factu sunt facturū se iactauit. Sed im
ponamus liti nostre modū: ne nos altercantes dies defi
ciat. **THEOD. A.** Hoc mihi vehementer cordi est: tu
igitur Theoderice (quē disceptationi nostre p̄fecimus)
verbis nr̄is equa lance ponderatis: sententiā ferto.

Um ego cogitabundus tacito mecuīpe ani
mo reuoluēs: quis mihi equiorē defendisse
partē videretur: subitici: certū tamen et de
liberatū erat: me pro **Thyrone** sententiā la
turū. En aduentare visus est clarissimarū
septem virginū cetus. Quarū subita primū et inopinata
p̄sentia p̄cussus. deinde sumpto animo factus audentior
quenam essent: cuiusue rei gratia venissent: percunctor.
Progreditur earū vna in mediū que sumptuosiore p̄stan
tiorēq; vestīū ornatu exulta erat: meq; comiter et benign
ne salutato: vix dici queat qua fuerit gratia sermonis: q̄
compte grauiter cōanneq; verba fuderit. Quorum series
mihi iam nō succurrit: attamen hanc fuisse mentē reco
dor. **N**obis o theoderice septem artū liberaliū est nomen
teq; oratū venimus: quoniā de nobis coram te arbitro
cōtrouersia est celebrata: tu laudū tale proferas: quo et
officio tuo recte prudenterq; satisfacias: et bonorē nostrū
tueare. **N**ō obtestari te accessimus: ut cōtemplacōne in
tuituq; et gratia nostra corruptus: quīpiā iniqui aggre
diare. Sed quod iustū: qd̄ equitati rationiq; cōsentaneū
est: abs te iudicatū iri expectamus. Hanc salubrem ada

monitionem pergrato me animo amplecti verbis quibus
potui declaravi: cum iusticie tum ipaz etiam causa. **P**er
inde tamen me fuisse iudicaturum dixi: ac facio: si nulle pre
ces earum intercessissent. **E**fflagitantibus deinde Chyrone
et Aristobolo sententiam: in hec verba sum loquutus.
Vestras o viri clarissimi disceptaciones et audiui et intel
lexi: ac utinam pro illis discutiendis prudentie mihi tantum
esset quantum fidei. **N**allem ab hoc me fasce liberum. **S**ed
quoniam subij id oneris: adempta est retrogrediendi facultas.
Igitur pergo quid arbitrer in medium afferre. **S**pero me
iusticie limites non excessurum. **Q**uod si secus a me factura
tum alteri vestrum videbitur: hanc provinciam alij delegate.
Ego vestrum succensuero neutri.

Grammaticam ego (que litteralis scientia est
recte loquendi scribendiq; noticiam tradens)
minime reijciendam puto. **E**a enim necessaria
pueris: iucunda senibus: fida secretorum comes
ad omnia litterarum genera iter prebet. **T**u igitur o chyron
(cuius in hac parte verba coprobo) iure victoria potiris.

Logica vero diffinire: querere et disputare do
cens: a veris falsa subtiliter discernes: et iuue
num ingenia reddens acutiora non est explo
randa. **Q**uinimmo plurimum amanda: et sic
amanda: ut non illi soli opera detur: ne tempus in emi
nentioribus disciplinis terendum: in ea consumatur. **A**ttan
men adolescentum in primis est logice incumbere ad multa
deseruenti. **T**u igitur Aristobole victus esto.

Retoricam vero quis dignis persequatur lau
dibus? **S**ine cuius auxilio artes ceterae mar
cescunt: et quasi nude maneq; reputantur.
Nisi enim res etiam quantumcumq; vel iucunda
vel utilis accomodatis verbis eleganter gravi
terq; proferatur: nihil in se virtutum existimabitur habere.

Nō igitur inter abiectiora ignobilioraue bona ea: que di-
uina pietas mortalibus elargita est: eloquentia recenseat:
supernū munus. Quod vero pleriq; oratores male affecti
scribūtur: tulit hoc non eloquentia: sed efferata crudelitas
maloz. Id veterū hystorias reuoluenti patebit. Et nunc
igitur tibi o chyron victoria deferenda est.

Astronomia quoq; liberaliū artū vtilitate nō
postrema: ostendens celos et superū archana
mortalibus pandens: multū quādoq; rebus
publicis etiā solet prodesse. Quod intelliget fa-
cile: qui periclem atheniensem: Dionem syracusanū: Hi-
ceam: et gallū Sulpitiū exponentes: obscuratiōē solis
(qua visa cōsternati militū animi et infaustum omen por-
tendi metuentes ad certamen ineundū elanguerat) exerci-
tum ad audaciam legit reuocasse. Sed ceteris etiā in re-
bus hec ars et cognitu iucunda est: et perutilis. Tua igit
Chyron est victoria.

Musica vero (quam detestatus es Aristobole)
haud parū habet momenti: cū in rebus hu-
manis (quia mentes nostras meroze delectas
in leticiā reuocat. Ideoq; Pythagoricis mos
fuit ut et vbi cubatum irent: et quādo mane surgerent: si
quid tristitie inerat: id lyra suauiter cōcrepante dilueret)
tum in rebus bellicis. Ea em̄ embrantur militū animi.
Quapropter tu o Aristobole succūbis.

Arithmetica vero de numerozū ratione ptra-
ctās: contemnenda non est. Illius em̄ auxilio
cetere om̄es mathematice subsistūt discipline.
Nec frustra in laudibus diuinis scriptum q̄s arbitretur.
Omnia in pondere numero et mensura facta esse. Tolle
numerū: et cūcta ignorantie nubibus obfuscari videbis.
Tibi itaq; o chyron palma cedit.

Gometria quoq; liberalis ars cū vtilis tū iu-
iucunda: fructu non caret. Cōfert em̄ acumen
ingenio singulare. Cōfert item experientiam
et alia que tu quoniam (o chyron) attigisti: et:

omnes artes liberales tutatus es ingenue te quemadmo-
dum in cetera omni cōtrouersia et in hac parte pronun-
cio victorem. Apud te totius disceptacōis remanet pal-
ma. Si quid sententia mea ponderis habet.

Nec ubi dixissem: gratias mihi habuere ingentis viro-
gines paulo ante cōmemorate: que sententie ferende inter-
erant. Laudatoq; munere meo et ppter iusticiā in iudic-
cando eque pensculatam: et ob earū aduersus improbi
calumnias defensionem abiere.

Incipit philosophie cū theode- rico greseniūdo Dialogus.

P

Osteaq; pro septem liberalibus disciplinis
tuli sententiā: easq; pro virili (quantū tem-
poris angustia patiebatur) breuiscule lau-
dauit: visus mihi sum veluti onere imposito
solutum quieti indulgere. Tum ego fecisse

me quidem opere pū cogitare cepi: qui optimarū artū
(ita em̄ res poscebat) defensionem consuluissem. Sed non
gratum futurū esse omnibus id arbitrij genus hoc me fa-
cile in suspitionē traxit: quod multi offenderentur bonarū
litterarū violatores: quibus inscicia laborantibus
mea hec institutio summe displicitura esset. Ego tamen
ex eo nullū desiderandū penitentie locum arbitratus sum.
Quoniā eorum semp iudicium floccifaciendū existimaui:
qui ab omī prius rei litterarie amore extranei: temera-
ria et inani magis q̄ veritati cōsona opinione ducuntur.

Ideoq; morsus eoz haud quāq; apd hūanos eruditosq;
viros officere sperabā. Nec mihi attrētius aīo reuoluēti vi-
sa ē aduētare subito mlti qdā a pprime formosa: cui? vult?

seuera grauitate conditus haud dubiam p̄seferbat ma-
iestatem quandā ac vim diuinam. **S**ummū ei corporis
decus inerat: niueus purpureo mixtus rubore candor:
gene rosee: oculi syderei et viuaces: labia corallina: dire-
ctus in filum nasus: coma fulgenti auro p̄similis (qualē
niscus traditur habuisse) venustissima deniq; membrorū
omniū compositio ac dignitas. **A**d ea splendidus exqui-
sitq; vestitū cultus accedebat. **E**rat em̄ pallam tenuissimā
mo filo: multis vnionibus gēmisq; ceteris nūro et opere
et sumptu intextā circūamicta. **Q**uā cū vehementer demi-
rarer: in eam quocūq; p̄geret intuitū cōtorsi. **O**bambula-
bat em̄ veluti deliberabūda. **T**andē vero me (quo nihil
minus putarā) vultu minabundo ac truci: graui sup̄cilio:
cōtracta in rugas fronte: talibus verbis allocuta est. **S**
Siccine mihi benemeritorū in te meorū p̄mia repēdis
Theoderice? **T**um ego feminā (nō tam qđ familiari me-
noie cōpellaret: qđ et merita sua et ingratitudinē meā
p̄poneret quorū cōscius mihi nō eram) demiratus: in ea
tandē verba prorupi. **C**ohibe virgo iracundiā: cōpescē
furorem et animi motus cōpone. **D**einde serenata fronte
quid nobis tecū negocij sit edicito. **I**lla vero ex earum se-
grege esse p̄dicabat: que monicōne mea (etsi fructuosa)
non egerēt. **Q**uod si hortari p̄gerem: nihil aliud facturū:
qđ in pontū delaturū aquas. **N**ō em̄ se succensere mihi
que nullis p̄turbationū p̄cellis: nullo nouercantis fortun-
ne impetu: a firma pectoris tranquillitate posset auelli.
Quenam igitur es tu (inquā) **D**iuinā tibi virtutē in-
esse latens faciei energia monstrat. **I**lla vero me benigni-
us intuita recte (ait) o adolescens vaticinaris. **E**st em̄
numen immortale mihi: que deorū e semine (summi vi-
delicet Iouis cerebro) nata **Philosophia** dicor.
THEODERICUS **T**unc philosophia illa oim-
mater virtutum: **PHILOSOPHIA**. **I**lla ip̄sa
sum: agnoscis ne me? **T**HEODERICUS **N**ō
equidem: sed multa de tuis laudibus quotidie verba fie-
ri animaduerti. **E**t si sane cōmemini: eam te existimo esse

cuius mihi fida manu alimēta paucis ante annis sunt porrecta. **Q**ue si avidius haussissem: in virile crevissem robur. At ego nō satis prudēs: famem educationi tuesaluberrime p̄ponebam. **PHILOSO** **PHIA**. Ego autem (quantū in me fuit) sapientissimū te reddere conabar. Quod si tu cibos nostros repudiasti: et incuria quadā illibatos p̄terijisti: non est quo me incuses: verum negligentia tuā coarguas. **E**go quā potui tibi benevolentiam ostendi. Perdidisti autē officiū. **THEODE**. Quāobrem? **PHILO**. Quia in ingratū contuli. **THE**. Tibi ne ingratitudinis maculam impingis? que et fedissima est: et a me semp summo studio deuitata. Nam tibi quoq; si cōmodare vllō modo possem: quāuis nulla ex te susceperim emolumenta: efficerem ut laborū in me tuorū vel aliquale premiū referres. Sed expecto iā audire: qua causa impulsus et tam turpeni mihi notā iniuras. **PHI**. Eloquar: Defendisti paulo ante liberales artes. **THE**. Hoccine mihi vicio das: quod in laudē tuam redundat. Non poteram antea nō subuereri sententiā nostrā improborū conuicijs allatratum iri: sed longe secus ac timebam euenisse cerno: artium bonarū defensione non maliuolos: sed philosophiam ip̄am te omnium parentem litterarū irritari. Non arbitrabar p̄fecto re ex qua multū accessionis tibi glorie contingeret: vel famam tuā apud alios: vel amorem erga me tuum elidi posse. **PHI**. Quousq; sermonē nostrū interrumpis? Audi obsecro me ad finem. Quod artes liberales aduersus calumniatorem collaudaris: non modo non vitupero: sed vehementer etiā probo. Dignū autem et liberalis ingenij facinus pegisses: quādo meritorū in te meorū nō immemor: et me suscepisses protegendā. Hoc me haud mediocriter angeret: si humano essem ingenio. Attamen soleo (pro eorū quos alloquor vel metu vel gaudio cōcitando) nūc graui et subtristi oris habitu apparere: nūc hilarem vultū assumere mente firma: in stabilitate perpetua subsistente. Quapropter non egrefero sed accuso hāc tuā

negligentiam. **Tu** videris: qui te reddas excusatum. Pretereundo enim me visus es immutati animi signa protulisse. **THEODE.** Eiusmodi nulla in me indicia offendes. Quod autem artes liberales sententia mea defenderim: ipsa non ignoras duorum altercantium precibus fatigatum facturauisse. Et si de laude prestantiaque tua quorundam disceptatio exurgeret: qui arbitrata meo controuersiam suam decidi vellent: ego impigro ac paratissimo animo subirem onus: quamuis difficile: consonum tamen equitati ferende scilicet per defensorem tuo sententie: reque quolibetissime ab iniurijs contutarer. Sed cum se tibi (utpote regine) audeat ingerere nemo: quid mihi oro fuerat faciendum: cui nulla de te lis oblata est. Num defendere te debueram: quam nullus offendit. **PHILO.** Hoccine commento excusaberis: Quas nunc struis fraudes: **THE.** Egone fraudes: a quibus animum semper alienum gessi. **PHI.** Quam vellem: sed audi. Nillos fame calumniatores mee oblatos tibi dicis: quorum totus orbis est plenus. Quot enim sint qui mihi aduersentur: satius est silere: quam pauca loqui. **THE.** Horum erga me iniurias si repressas opera tua cernerem: immortale et nunquam intermoriturum apud me beneficium collocasses. Consideraris ne me contemptum habuisse videaris. **THEO.** Consideraris et tu: ne illorum maledicentie materia prestitisse videaris. **PHI.** Quenunc audio indigna: Tu me iam laceassis: quem ad arcenda in me conicia ceterorum adhortor. **THEO.** Noli queso talia suspicari. Exploratissimum est enim apud me: nullis te flagitijs prebere locum: nec unquam committere ut improbus detractor iusta inueniat criminandi tui occasionem. Igitur ne mihi succenseas oro: si quid durius loquor. **THE.** Consiueuerunt petulantes maledici pleraque tibi crimini dare. Sed hec non me arbitro delecto in medium deducunt: Quod si fieret: videres quanti te facerem: quanti illos detractores qui te negligentie accusant. Quod quam maximis in rebus consummandis opera studiumque tuum commouuerit exposci: omnesque cultores tuos ad bene beateque

vitendū instituire dicaris: multa tamen exurgere mala:
 multas oriri perturbacōnes patiaris. **P.H.J.D.** In re
 bus publicis ferme omnibus discidia: cōspiracōnes: bella
 et mille malorum genera pullulare: mee forsitan socordie
 ascribūt. **T.H.E.D.E.** Augurari vera potes. **Tu** igitur
 quāobrem hec fieri sinas: eloquere: tuāq; apud me age
 causam: quā apud maliuolos dehinc pro defensione tua
 ego sum acturus. **P.H.J.** Quoniam hoc tibi cordi est:
 hanc humeris tuis prouinciā delego: ut ubi me inuidoz
 cōtumelijs laceratū iri conspicias: sic honorē meū tueare:
 quēadmodū tibi iam respondeo puocanti. **Q**uid multi in
 rebus publicis quotidie fluctus concitentur: mihi non est
 imputandū. **H**os em̄ ut sedare possem etsi totis (ut au
 dies) nsiibus laborarim: eque tamē ac nihil p̄feci. **T**am
 vastas p̄cellas nutigare nequim. **T.H.E.** Quāobrem?
P.H.J. Si meo principes cōsilio obtemperarēt: meisq;
 viuerent legibus: feliciter gubernarentur om̄ia. **S**ed qm̄
 neglecta sum: sp̄reta: atq; a curijs regum explosa: nec au
 diuntur verba mea: nec eis mos geritur. **C**ontēpta sum
 hoc euo. **P**erijt om̄is auctoritas mea. **R**eputantur ludib
 rio saluberrima monita mea: ve ve mihi. **L**enones: pa
 rasiti: stulti: ludiones: hominesq; prauī occuparūt sedem
 qua ego tanta maiestate: tot seculis: apud principes ren
 quiescere solebam. **N**ūc mimozū et meretricū turbe dan
 tur munera: que cultoribus meis quondā distribui cōsue
 uerūt. **Q**uid si prosequar? **T.H.E.** Cessa his querelis
 onerare principes: eosq; tantoꝝ scelerū insimulare: quib;
 carent. **N**on em̄ in illos maloz causam rite cōijcies: qui
 a p̄prime diuq; noctuq; p̄ rerū publicarū salute laborant
Incautū p̄terea et discriminis plenū est hec loqui: ne que
 conficta obijcis crimina: vera fieri experiaris. **P.H.J.**
Quātinā (nisi dignitatis mee falsa nō admittentis ratio
 nē haberem) conficta? **S**ed heus nimium vera sunt. **E**go
 neglectis posthabitisq; monitis meis qd̄ amplius agā?
 ignoro. **T.H.E.** **Tu** te inopem consilij dicis: apud quā
 residet sapientia omnis: visq; deliberationum vniuersa.

PHILO. Magnitudo instans periculi: hec me effa-
ri cogit. Cū nullos habeam auxiliares: cūctiq; vno in me
impetu debacchentur: quid mihi de rerū publicarū salute
reliquū spei faciendum sit: haud animaduertō. Nequeo
vīm vī pellere: iniurias meas vlisci non possum. Cum
igitur mortalū cobibendorū nulla mihi restet facultas:
quis est adeo improbus: qui negligentie me ideo coar-
guat. **THE.** Deplango casum tuū: tibiq; (ut equū est)
cōdoleo. Sed quāobrem te solā et derelictam dixisti: cui
quinq; sunt filie. **PHI.** Easne habes in memoria?
THE. Nomina earū teneo. Sūt enī physica: meta-
physica: ethyca: mathematica: et logica. Illarū tibi ad-
scisse manus adiutrices. Crede mihi humanū genus qd
in omnē prolapsū est voluptatē pristīne restitues inte-
gritati. **PHI.** Qua via id effectum iri posse credis?
THE. Minime difficili aut impedita: si filiarū tuarū
vīm atq; naturā cōsideres. **PHI.** Repete summam:
et quāto succinctius poteris ab origine ipā. **THEO.**
Recensebo quonīa ita vīs: et paucis ea verbis (cum tibi
luce clariores sint) pstringam. Filiarū tuarū prima est phy-
sica: de corporea et mobili huius mūdi natura differens:
et omīa que in eo sunt rationibus suis inquirens. Me-
taphysica vero secunda: supra mutabilem naturā se eri-
gens: in sempiternis et incorporeis quibusq; rebus cer-
tis racōibus cognoscendis versatur. Sed ethyca (que
terciū inter filias tuas obtinet locū) de humane vite mo-
ribus et institutione ptractat. **PHILO.** Quopacto
id faciat: abs te audire expecto. **THE.** Ea pergo in
mediū asserre: nō quo (veluti nescias) oracōne mea infor-
meris. Tum enī sus **D**inerue bonis litteris instituende
munus aggredieretur: sed ut tue obsequar voluntati. Tri-
fariam ethyca diuidi potest: pro triplici hominū institu-
endorū differentia. Nam vel hominē ut est animal ratio-
nis capax informat: vel eundē prout paterfamilias est.
Hec secūda ethyce pars economica dicta: docet institu-
tum apud se virū familiā regere: vel cōsiderando hominē
ut ciuis est instruit. hec terciā ciuilis vel politica vocata:

circa gubernandā rempublicā versatur: cōprehenditq; in
 se sanctas leges populis et vrbibus moderandis admī-
 nistrādisq; nō tā viles q̃ necessarias. **H**ac filia tua si volū-
 tas affuisset: multa potuisses precauisse mala. **P**HJ.
Desine voluntatē incusare: cui defuit facultas: ut audies
 postea. **J**am cepta psequere. **T**HED. Quarta filiarū
 tuarū est mathematica: ex q̃ neptes tibi quattuor parte
 sunt formosissime: que te quocūq; ieris ppetuo comitan-
 tur. **P**HJ. Earū (si lubet) officia recense. **T**HED.
 Nō est necessum arbitror: de his em̃ antea mentionē feci.
PHJ. Sed que est quinta filiarū mearū? **T**HED.
 Logica: que sermocinalis dicitur. **E**a veluti secūda fer-
 tilitatis maternelle imitatrix: te filiarum numero equauit.
 Nam et quinq; tibi protulit neptes: grāmaticam: poeti-
 cam: dialecticā: rhetoricā et historicam: admodū in om̃i
 scientia frugi ac summe necessarias. Neq; tibi (o philoso-
 phia) nisi illarū adminiculo fulciris: tāta inesset com-
 moditas: iucūditas: vis: grauitas atq; experientie laus.
PHJ. Putasne me vilius patrocinio egere: et ita
 imbecillum esse: ut alienis viribus inniti cogar? **T**HE.
 Salua singulari p̃rogatiua: qua te ante om̃ia litterarū
 genera deus ille artū infusor munivit: decus tuū in flo-
 re pseuerare diu non posse videtur: si neptibus dictis des-
 tituaris. **N**ec inficias ibo: te absq; his posse subsistere:
 sed q̃ diu: q̃ firme: q̃ pulchre: q̃ honeste: nō video. Earū
 em̃ auxilia si te deficiāt: manca: nuda: debilis: inuenusta
 citoq; censeberis peritura. **P**HJ. Idipsum qua racōne
 fiat expone. **T**HE. Facesso lubens: officiaq; singularū
 exprimā summātin. **G**rāmatica neptis tua ad te filiasq;
 tuas cognoscēdas iter pandit. **N**ec veluti ianitrix primo
 in limine sedēs: nulli nisi p̃scita ad ceteras disciplinas eūdi
 copiā facit. **P**leriq; tñ virib; suis freti temere irrumpūt.
 Sed hi satis audacia sua puniuntur: cū raro in litteras
 eos euadant: quippe quibus deest fundamentum ipm.
Expedi enim in primis ut concinne et secundū regulas
 a grāmatica traditas ea que aīo cōcepimus eloquamur.

Poetica vero non tam utilis est quā iucunda: per quā res
vere geste frondibus quibusdā et rosis adornantur: trans-
mutanturque in fabulas. **M**ulta sane a poetis auditu ab-
sorda (si nudus earū rerū cortex inspicatur) effinguntur:
sed occultas archanasque cū naturales tum morales inter-
pretationes sortiuntur. **D**ialectica vero cōcisa et pressa dispu-
tatione quid verū quidue falsum sit elicere docet. hec vni-
ca est propugnatrix tua. **R**hetorica quā fructuosa sit haud
modico quispiam verborū contextu declarabit. **S**ed tem-
poris angustia nō patitur. **I**d solū dixerim: p̄ eā ex quan-
libet disciplina: in omni re: et quocūque negotio: ad suavi-
ter: copiose: luculenter: accomodateque differendū nos in-
strui. **H**istorica vero regū: principū: populorūque t̄pa et
res gestas describit. **H**ec in annalibus veterū inuenitur.
Hec sunt filie neptesque tue: maximā et tibi et rebus huma-
nis omnibus utilitatē adiungentes. **T**u te autē solā dicis:
que tot stipata es prolibus fortunatis. **C**ur igitur ad rei-
rumplicarū magna ex parte desidia tua (ut apparet)
collapsarū reformationē nō festinas? **Q**uid stas? quid
moraris? **O**pus est accelerato. **I**gnosce mihi p̄bia libere
et absque vlla circuitione forsitan petulantius ad te loquen-
ti. **P**HJ. **E**o sermonis genere delector: cui mellis dul-
cedo abest: ne sub illa forte letiferū virus delitescat. **S**ed
si te res hec tangeret: qua via ut tantis obuictur reipubli-
ce calamitatibus: incedendū putares. **T**HQ. **D**i-
nime impedita: si filiarū neptūque tuarū adminicula inuo-
centur. **E**arū tibi fulcite auxilio facillimū factū erit extir-
pare vicia: et munus reparande reipublice aggredi. **N**ō
si neglexeris: superos ad vindicandā negligentia tuā puo-
cabis. **V**ideto ne iouem tibi reddas iratū. **N**oli celestia
irritare numina. **Q**uod si infirmū orbis statū ubi adsit fa-
cultas pristinae differs restituere salutē: graviter nī cautius
egeris plecteris. **P**HJ. **D**issimulaui hucusque labores
meos referre. **J**am autē (si tibi molestū audire non est)
omnē conatū meorū rationē pando. **T**HE. **L**abo-
rasti ne vnquam pro republica erigenda? **P**HJ. **H**ic me

antea dies destituet: quod sudores meos tibi omnes detexen-
 ro: attramen ex multis paucos referre lubet. **T**u ego (ut
 plerumque soleo) lachrymabilem commiserandamque rerum publica-
 rum conditionem deslerem: et recuperanda eiusdem salute
 multa mecum animo reuoluerem: primum que esset morbi cau-
 sa et origo indagari cepi. **S**ed mihi accuratius inuestigari
 facile apparuit hanc omnem egritudinem magna ex parte a capi-
 te defluxisse: et cetera quodque membra immodica lue contra-
 bescere videbatur. **C**onspiciebam ingrauescere indies valitu-
 dinem: et nisi euestigio adhiberentur remedia: fore ut vita
 in summum discrimen et extremam perniciem decumberet. **P**ra-
 uis itaque incisijs obstandum existimans: ilico ad principes
 introgressa: illis dulcia salubriaque monita dabam: nunc
 blandiendo: nunc increpando plurima in medium conferebam:
 quibus animos eorum errore induratos emollire satagebam.
Sed surdo fabula narrabam. **T**HED. His me verum-
 bis exanimatum reddes. **R**ogo itaque ut hec missa facias. et
 vera loqui mauis: quam confictis quibusdam sermonibus inno-
 centissimam principum integritatem irritando sollicitare. **E**os ne
 mihi persuadebis tam insulsos et obstinatos esse: qui iussibus
 tuis obsequi contemnunt. **P**HJ. Vera loquor: ego autem
 perniciem illam ac fastum non tam nature institutionis eorum
 ascribo: quam pessimorum consiliariorum improbitati. **Q**ui cum ge-
 runt morem: seipos et rempublicam perditum eunt: sed redeo
 ad id quod ceperam. **C**um de rerum publicarum salute pleraque non
 inutilia discerem: itum est in me maximo impetu a satel-
 litibus armatis: qui me a principum conuentu reiecerunt. **Q**uid
 mihi tum animi fuisse putas? **A**dde quod non multo post con-
 cordiam de pace verba facientem importuna sceleratorum inso-
 lentia ex loco superiore deturbari conspexi. **S**ed nequius
 mente quietem agere: mota enim eius rei indignitate sug-
 gestum ascendi: hunc furorem paulisper oratione mea repres-
 sura. **C**lix autem (ecce) primum verbum effata eram: cum tumultus
 omnis in me conuersus est. **E**ijctor: vapulo dire. **N**on
 dabatur tantas iniurias questum iri locus. **P**incipum faue-
 bat nemo: bic enim non equo modo et tranquillo hec spectare

animo potuere. **S**ed etiā metam crudelibus vulneribus
afflictā cachinno exceperūt. **E**go autē cūestigio me don
mū proripui: mecū ip̄a cōsiderans q̄s procliuū esset genus
humanū ad merita supplicij remunerāda. Arguebā po
pularem insāniam: arguebam viroz qui castra sequūtur
p̄fidiam impietateq̄. Arguebā principes: qui vnice p̄cia
pueq̄ rerū pu. faultrici: tāta maloz. hoīm improbitate cir
cūuente auxilia nulla tulissent. **S**ed aduenere ilico me cō
solatū sorores mee. **P**atientia et cōstantia: altera ut has
iniurias equo animo tolerarem: altera ne a reipublice cu
ra subducerer prauoz cōtumelijs p̄cabat. **V**erū potius
inuieta inerpugnabilis et imperrita bonū p̄ malo redde
rem. **Q**uapropter ego que quātūq̄ essem cōsiderans: fa
cile quid me deceret animaduerti. **N**on em̄ more muliera
cularū gemitibus aut merori indulgens: sed eas omnis
pturbationes mente infracta et forti pessundans: rursus
noua mecū agitare cōsilia cepi: quibus mortaliū infelici
tati mederer. **I**ntellexi autē principes monita mea nō tā pri
nacia sua q̄s pessimoz suasu neglexisse. **T**racq̄ temporis
oportunitatē captandā existimari: atq̄ tūc eos ad eun
dos duxi: vbi a tam turpi maloz fece seiuncti: et pacien
tius audirent: et melius que in res suas essent diiudica
rent. **T**H. **B**onū profecto institutū. **N**am qui ad sa
lutem inclinabuntur: quos turba p̄niciē auida frequens
circūstitt. **P**re quoq̄ fluctuatione: strepitu: insolentia: ac
tumultu saluberrime contionis verba exaudiri nō possūt.
PH. **A**dde: pre quoq̄ frivolis et scelestis suggestioni
bus. **R**euertor ad ceptū sermonē cōtinuandū. **N**on multi
inde dies interfluxere: cū habitū est imperatoz: regum:
principū: dncūq̄ cōmuniū. **E**go ne occasione abuterer ob
lata: cōfestim iusticiā sororem meā accersui: cui consiliū et
rem omnē ut animo cōceperam expono: rogoq̄ ad rerū
publicarū rectores se conferat: locum ac tempus designo.
Negociū em̄ ex sententia sperabā necessariū: cū ob singu
larem eius que mittebatur auctoritatē: tum qd̄ mihi per
uersoz absentia p̄suadebam. **N**on em̄ arbitrabar eos qui

ad consultandū adhiberentur tantaq; perpetrari mala sua
derent vsq; adeo charos esse: ut etiā ad cōmessationes vo
carentur. **S**ed illi (quoniam aderant) meā sefellere opi
nionem. **T**um cū ad cōuiuij edes applicuisset soror: in
trogressura foris prestolari tantisper iubetur: quoad ac
certiatur. **I**nsup et indigne ceditur. **F**ouerāt pfecto quia
de mearū erat grege crudeles ministri: ac ideo illam ano
teaq; principū conspectui sisteretur: ne salubria psuaderet
repellunt. **S**oror vero vbi exequendis consilijs meis om
nes aditus pclusos esse pspexit: se non sine dolore ac com
miseracōne quadā rerū publicarum ad reditum accingit.
Cūq; studijs aliquot paucis deambulasset: conspiciat for
te quandā sibi obuiam fieri: quā femineus vestitus nō vlla
oris lineamenta (que **Plutonem** mentiebantur) mulier
bri sexu esse ostendebat. **E**rat enim amicta sagam tritam
et hispidam: peplū plerisq; in locis lacerum: vndiq; vero
picias instar offuscaturū. **THEODERZUS.**
Pape quid loqueris? **PHILOSO.** Audi et cor
poris formā. **V**ultum preserebat horridū: atrum: distor
tum: os obscenū atq; cruentum: oculos more vetularum
rubicundos ac liipientes furoremq; imitantes: nares
igne ppetuo spirantes. **S**ed quid in ea describūda diu
cuis moror? quā nec si nulle quis habeat ora: totidemq;
linguas: accurate p singula effigiabit. **T**anta erat aspen
ctus truculentia. **H**anc vbi soror mea occurrentē vidit:
primū quidē ut in re subita et inopinata fieri solet pau
lisper expauescens: gradū sistit. **Q**uā deinde sumpto ani
mo compellans. **T**unc (ait) furiarū vna stygiarū? **T**ū
illa sororem meā intuita. **C**lerū (inquit) psagis. **E**go cū
acherontis et noctis filia: vna eumenidum irarūq; sum
mi **Iouis** megera dicor. **I**nuidia mihi nomen dedit: qđ
inuisa sit mortalium quies. **N**ō nisi quesitū cognata cede
cruorem. **I**licitūq; bibo: patrius quē fuderit ensis. **B**er
mana mea pcepto nomine ac morib; infelix (ait) omen
qđ rebus pub. aduentū tuū portendere metuo: dij superi
auertant. **S**ed cuiusnā (cedo) rei gratia huc pficisceris?
. e ij .

Illa se dixit ad principes cōuiuantes introgressurā: et po-
culo qđ p̄uide reconditū gestabat inebriaturā eosdē. Yu-
turū em̄ ut qui ex illo bibisset: aīo trāquillo esse nequireret:
quod ad omni conatu in reipublice sue ruinam laboraret.
His auditis exhorruit soror: timebatqz hāc etsi sordidā
calamitati tamen amicā ocus q̄ se intromitti. **P**reterea
letiferū hoc phlegethontis poculū licet multo aloes felle
pice et sulphure mirtū: auidius tamē a principibus exbau-
stum iri posse credebat: q̄ aut nectar aut falernū dulce.
Iam em̄ nō suauibus neqz salutiferis sed acerbis p̄ncipio
sue quibusqz rebus humanū genus trahi. **Q**uocirca sic
megeram affatur: obtestor te quecūqz furiarū es: ut ab
hoc tā detestando scelere manus innocuas cōserues. **N**ō
si nulla moueris innocentia: et ex mente pudorē atqz pie-
tatem abiecasti: nec exaudiendarū precū nostraz animū
geris. **E**go te p̄ maximū iouem et stygiam paludem adui-
ro: ut a ceptis furibūda desistas. **N**ec autē multa sorori
imp̄cata mala ita loquit̄. **D**ij iusta tibi supplicia repēdāt:
quoz auxilio me obsequentē hero impedisti. **O** me infor-
tunatā ac miserā: quibus nūc a plutone lacerabor modis:
quibus pungar penis. **I**naugurato et malis aubus me
itineri exposui. **A**ttamen hoc extremū est qđ restat p̄sidij:
ferūqz ditis furore placabit. **L**icet hoc poculū rerūpub.
rectores nō bibāt: improbi tamen hoīes plurimi sepius
hausere: quoz ductu et auspicio principes agūt omnia.
Quibus cū rabie crudeli dictis: e cōspectu euauit foro-
ris: relicto post se fedo turpitudinis sue vestigio: retro scin-
licet odore. **H**ermana vero naribus obthuratis ocus ad
me rediens: quē institutio nr̄a euentū habuisset exponit:
que etsi parū profecerat: periculū tamen qđ impendebat
auertit. **T H E.** Ignosce mihi philosophia: qui te ne-
gligentie accusaui. **P**reteriebat em̄ me tantos te labores
p̄pessam. **A**ttamen optata iamdiu meo iudicio assequi
ta esses: si ip̄a cui maior inest vis et auctoritas: principes
adijses. **P H J.** Ulipensa est apud eos om̄is maiestas
mea: quē admodū nuper factis cōprobarūt. **S**ed hanc

ego lasciuam insolentiam non ex principum suasu: sed nebulonum flagiciosissimorum factione prodisse duxi. Ideoque (ut ad institutum reuertar) cum illis presentibus nihil agi posse videretur. Ipsa denique (ut tu faciendum fuisse existimas) priuatum in thalamis principes conueni. Hortataque sum saluberrima precepta (quibus plurimi philosophorum libri sunt referti) obseruarent. Tum enim futurum dixi respublice eis creditas feliciter gubernatum iri: sequi a deo perpetue beatitudinis premia apud homines vero gloriam consequuturos immortalem. Nec et alia que mihi ad persuadendum adminiculi censebam: ubi exposuissem: Responderunt sibi gratius posse contingere nihil: quam si respublice iuste sapienterque regatur. Se autem liquido easdem (ni euestigio subueniatur) cernere ruituras fasces: efflagitare opem et consilium meum: quibus freti orbis totius generalem reformationem cautius et prouidentius aggredierentur. Ego quando mitiores placationesque factos animos eorum intellexi: libere loqui: ac nulla uti circuitione cepi. Augebat confidentiam meam hominum calamitati moliente deditorum absentia. Igitur in primis perquam necessarium videri dixi: ut a seipsum reformationem ordirentur: abijcerent queque vicioz inquinamenta: bene beateque viuendi rationem amplecterentur. Deinde ad alios curam extendentes: eos exemplo suo ad integritatem prouocarent. Et sicuti ubi neglectus cultorumque incuria desitus ager non antea in pristinam redit feracitatem: quam sentes cum tribulis eradicentur. Ita sane (inquam) o monarche respublica efflorescit nunquam: nisi sublati a stirpe vicioz fomentis virtutes incipiant seminari. Sed ut hoc effectum tandem societur: nihil magis opere preceptum iudicari potest: quam si malos: auaros: iniquos: crudeles: indoctos: elatos: seditionisque homines ex vestris deliberationibus excludatis. quorum facinorose suggestiones rerum publicarum tranquillitatem conturbant. Considerate principes considerate: et animis altioribus pensate: illos non publica sed priuata comoditate rapi. Utque sue rei melius provideatur: ut sint locupletiores: ut epulentur splendidius: non ut vestre omniumque salutis periculum.

ciatur sua in mediū consilia enomūit pñciosā. **T**utius lu
po fame et inedia diuturna excruciato custodienda ouē
credideritis: q̄ illis emolumentoz priuatoz cupiditate
flagrantibus egram rempublicā. **S**ed posse vos decipi
cōfidunt: si fraudes suas studeant fucis quibusdam atq;
coloribus palliare. **N**os hec profundius animis accipi
tote. **P**recipuaq; vobis cura sit deliberacōibus vestris
viros doctos: honestos: iusticie ceterarūq; virtutū culto
res: pacificos: fideles: taciturnos et prudentes adhibere.
Quoz prouido consilio inclinatus orbis felici auspicio
vestro celeriter in pedes cōsurgat: pristinaq; reddatur in
tegritati. **H**ec sunt que vos decēt: nulla etas virtutes ve
stras non maxime ad sydera feret: si ipi vobis nō defueri
tis. **E**a cū dixissem: in hāc mihi sententiā responsum est.
Per gratam esse sibi admonitiōē meā pietatis atq; sa
lutis perq; plenā. **S**ed principes quosdā ditioni sue sub
iectos plerosq; torpori deditos: nō satis ad id negocii ca
pessendū ardere. **Q**uapropter orare me: singulos eos ad
rem: salubribusq; verbis edoctos ad maturāda labenti rei
publice auxilia hortarer. **T**ū autē deliberare ceperūt: qd
primū opus esset facto. **I**n hāc tandem sententiā ab om
nibus itum est: vt ipa ego vniuersalem principū cōuentū
cogerem: vbi cōgregatis rerūpub. rectoribus negociū agi
tari posset. **D**einde vrbiū etiā gubernatores aggrederer:
eosq; in vigilantia pro subditis ad bene beateq; viuendū
instruendis cōmouerem. **N**os ego labores etsi dueros ac
difficiles: tamē vtilēs et necessarios inuicto animo subiui.
TH.E. **N**emo sudoris impatiens res arduas aggren
diatur. **N**am vbi quis excelsa montium cacumina super
rare contendit: facile quidē si piger sit: tedio victus clani
guescet. **T**ibi vero (ut audio) nihil inuium nihil fastidio
sum fuit pro reipublice salute curanda. **P**HILLO.
Ego nunq; onus recusabo: si modo superi meis annuunt
votis: vt labores non frustra geram. **I**gitur ut ad cep
tam orationem regrediar. **A**dij priuatim ceteros princi
pes: et illos nūc blando: nūc acri (quemadmodū faciū

dum censebam) sermone in sententiā mēcā traxi. **R**espo-
 derūt em̄ se iam desipere desisse: et plane intelligere quā-
 to in discrimine respublica verset. **Q**uapropter opem cōsi-
 liumq; meū expectare. **D**ecaravi tum publico et generali
 principū conuentu opus esse: alia cōpendiosiori via ad re-
 formationē pueniri non posse. **I**dem sentire monarchas
 quorū iussu hunc diem indico. **H**ec et alia cū dixissem:
 assensere omnes: prestoq; spopondere se futuros. **D**igre-
 dior ab his ac ad urbium rectores me confero: qui me q̄
 honorificēssime suscipientes: aduētus mei causam scisci-
 tati vbi me monitum venisse audiūt: ut prudenter iustq;
 creditam sibi rempublicā gubernent: hortati sunt: hanc
 illis curam relinquerem. **Q**uipe qui nullus egerent vel
 consilio uel patrocinio. **H**is verbis factū quodā tumen-
 tibus primū turbata (quod vbi superbia radices egerit
 perniciosam plerūq; calamitatem acerbamq; ruinam ti-
 mendam esse putarem) obnixē laborabam eos ab error-
 re quo imbuti erant eximere: conariq; ut suosipi defectus
 cernentes salutem amplecterentur: et sic illos compella-
 ui. **L**icet vsq; me dire afficiatis: non tamen scelera vestra
 silebo: ne p̄tereundo ea videar comprobauisse. **M**onita
 mea inflati spernitis: quasi sub regimine vestro iusto satis
 loco respublica conquiescat: que nutat ruināq; minatur
In tanta em̄ tamq; pernicioſa peccandi licentia: in tan-
 ta multitudine improborū: quis negat urbū salutē diffi-
 cilem esse custoditū: **P**rofecto vbi cedes: iniurie: furta:
 rapine: stupra: incestus: adulteria: discidia: cōiuracōnes
 et cetera id genus delicta ingruūt: nō est de trāquillitate
 satis reipublice consultū. **S**ed qui sunt quorū negligē-
 tia hec scelera pergūt impunita: **V**os inq;: q̄ iusticiā sor-
 roresq; meas om̄is inique reiecastis. **A**pud quos audita-
 ri: libidini: ambitioni: crudelitati: inuidentiēq; locus est.
Vos inq; q̄ somno et ventri indulgētes spurcā vicioꝝ col-
 luviem fouistis. **E**cce iusticiā iniquitate corruptā: en soror
 mea charissima rutilāti quodā fulgore spicua excecata est
Ilius em̄ acutissima lumina vos argēto erui passi estis.

Huic oculoꝝ officio nunquā posthac vti licebit: nisi aua-
ricia virilis animi effeminatū cessant. **A**nimaduertite
ip̃s: q̃ sint scelerum omniū in vrbibus vestris fede sentine.
Resipiscite queso: ponite fastum et sup̃cilia. **H**actenus a
summo ioue satis bene prouisum est: qđ tantis implicite
malis respublice nondum interierūt. **A**ttamen egre decū
bunt: graui languescētes morbo. **V**os (reliquū est) ut
curetis: ne remedia differantur: ne incrudescens valitudo
frustretur omne spem sanitatis: neue de polinctore magis
q̃ de medico sit cogitandū. **E**a cū dixissem: ita illoꝝ ani-
mos flexi: duriciemq̃ obtudi: ut iam non arrogantia sed
penitentia ducti erratoꝝ veniam illachrymando p̃caren-
tur: se dehinc futuros cautiores spondentes. **E**go illis fa-
cile culpam remisi. obtestata ut posthac publice magis q̃
priuate fauerent vtilitati. **E**cce dum sic mutuo loquimur
subito virgo quedam appulit: et que sunt (inquit) collon-
quia vestra? **N**um de republica? **S**ic enim auguroꝝ.
Ego cum annuissem: hosq̃ vrbium rectores a me psua-
sos desipere tandem desisse dicerem: cuius rei p̃spicuum
argumentū esset fletus immodicus. petitaq̃ venia: de p̃te-
ritis penitere se ostendentes. **R**espondit hec. **N**e te (phi-
losophia mi charissima) horū vel gestus vel verba seduci-
cant. **N**oli singultus et suspiria pensitare: lachrymas con-
codrilli declina. **Q**uod em̃ hi lugent: non modo nihil ad
rem attinet: sed p̃niciosum etiā et atrox quippiam occulti
morbi alit. **P**reterea si etiā in corde hi euulatus nasceren-
tur: meminisse debebis nihil citius arescere lachryma.
Adde ignobilis vulgi fluctuationem: lubrica consilia: fa-
ciles motus: propositaq̃ infirma. **H**odie hoc illud cras
cordi est. **R**aro in vna sententia pes figitur. **Q**uare si vis
eoꝝ tibi mentes describam: considera plumā vento agi-
tatā nunq̃ eodem in loco psistere: sed afflatu uel tenui in
aere sine certo itinere vagari. **T**um ego. **Q**uenam es tu
(inquā) **N**ū veritas germana mea? **V**ultū equidē agno-
sco: sed crebris cicatricibz calamistratū. **S**ed quo sub celo
vitales carpis auras? multo t̃p̃e nullūbi gentiū es audita

Igitur (nisi graue tibi sit) expone tam diuturne absentie
 causam. **I**lla vero inquit: etiā si maxima imminereāt diffor-
 tunia ictusq; pacerbi: non tamen cōticescant. **S**ed obse-
 quar tibi: omnia quondā orbis climata peragraui: quod
 autē his diebus nullibi me cōspectam dicis: hoīm impro-
 bitati ascribe: quoz scelere p multa pericula capitalia sub-
 iui. **E**go me ad tempus ocului. **D**ortales pfecto tantis
 totq; vicioz nodis intricati sunt: ut extricari nequeant:
 vt peiores fieri nō possint. **I**n summo versatur discrimen.
Prob q̄ ex omni pte interijt honestas? **P**rob q̄ diuini
 amoris seruo in pluribus remissus est: tepuit: refriguit:
 algiuit. **C**uius si scintillas requiras: nec cinerem offendes
Adeo corda occupauit hoīm improbitas. **O**mnes que sua
 sunt querūt. **V**irtutes haud aliter q̄ toxica fugiūt spicula
Eoz infelicitati miserta (qđ et tu iam o philosophia san-
 tagis) salubribus monere verbis institueram. **S**ed quo
 me cūq; vertebam expulsa sum. **N**emo erat qui me lingua
 non lederet. **S**i quē os aperientē cōspiciebam: **E**n cōti-
 nuo mendaciū pferebat. **I**nsup et diris vulneribus lacer-
 rabar: quoz adhuc vestigia cernū. **I**nterrogo dehinc
 eam: vbinā p hos aliquot dies delituerit? **C**uiusue auxi-
 lio sit refocillata? **V**ibices em illatoz ictuum testes etiam
 in fronte et facie apparere: sed cruentum sauciūq; videri
 nihil. **N**ec me putare hāc absq; medico cōualere potuisse.
Illa respondet. **P**robe ais. **N**am plura letalia verbera
 sustinui: quibus curandis nisi pstantissimus affuisset chī-
 rurgicus: iam ppe animā exalauissem. **N**am cū saucia tot
 tantisq; vulneribus effecta quo me cōuerterem ignorarē:
 certū tamen ac deliberatū esset me vrbes relicturā: amen-
 nos cāpos: prata virentia: saltusq; inuisere cōstitui. **C**ūq;
 aliquot diebus in his vagabūda nemine duce nec villo cer-
 to itinere errassem: pspicio ex mōtibus cenobiū quoddā
 in subiecta planicie sitū. **E**o cū applicuissem: patres quos-
 dam sanctos innocentēq; offendi: tuos o phia cultores:
 et līaz apprime studiosos. **Q**ui me benigne ac humani-
 ter excipientes: omī officio et liberalitate erga me vsi sūt.

intellecta qz tantoꝝ vulnerum causa : opem adhibuere : vñ
dici queat : qua me singuli charitate complectebantur.

Hi em̃ sunt apud quos. veluti diuersorio virtutes hospita-
tantur. Quod si verius loquar non hospitantur sed cōti-
nuo manent. **A**d hos veluti in portū tutissimū suborta
tempestate confugi. Sed heus pauci sunt. Nihil eorum
integritas rerū publicarū reformationi adiuñcto esse po-
test. Ceterū enim eorum admonitiones fastidiūt. **A**udisti
o philosophia diurne absentie rationē : quā latius tibi
(si temporis breuitas pateretur) exponerem. **I**gitur noli
me temere falsa loquutam suspicari : dum varias et insta-
biles populariū sententias carpo. **E**rudita sum em̃ expe-
rientia : qua omnes gentes eisdem esse inconstantie mori-
bus cognoui. **E**t ego in hec verba respondi : **V**era
sunt que loqueris. **A**ttamen quos vides vrbium rectores
nō ea sunt fragilitate : nec facile labūtur errore. si (ut spo-
pondere) meis inuigilent p̃ceptis. **C**ūqz itaqz in summo
sint mala omnia : nec ad cumulū quippiam addi possit.
Spero tamen ea indies defectura. **H**i em̃ ciuitatū guberna-
tores fidem promittunt : quam non frustrabuntur.

THEDO. Multa et magna sunt que narrasti.
Equidem minime crediderā tantos te pro república la-
bores p̃estam : quos tamē (ni fallor) incassum subiisti.

PHIL. Quamobrem? **T**HEDO. **N**ouer-
unt me haud mediocriter que a veritate in plebeiam in-
constantia assuecas dicta. **N**on parua enim pars rerū
publicarū gubernandarū in vrbium rectoribus sita est :
qui vbi pro vulgi consuetudine se a monitis tuis auerter-
eint. **N**escio que sit expectanda salus. **P**HIL. **N**o-
ne metum : noli desperare. **M**ultum em̃ ad confirmādos
animos profuturus est publicus principum cōuentus.

Quins dies vbi aduenerit : oratoria neptis mea concio
nabitur. **E**am em̃ nuper accersui : et qd facto esset opus
edocui. **I**nsuper ei lras ad principes dedi : quibus iussu
nomineqz meo se orare fidē faceret : quarū exemplar est.

Philosophia rerūpublicarum rectoribus
foelicitatem dicit.

Qui nuper pro cōmuni totius orbis reformatiō
ne salutifera apud vos verba facerem: decreuistis
publico vestrū conuentu (ad quē hodierna luce
cōuenistis) opus esse. Igitur nisi ad vos neptem meam
oratoriam: quēcūq; illa in mediū protulerit: pinde habe
rote atq; si presens ip̄a dixissem. Eius igitur contionem
saluberrimā animaduertite: et sic animaduertite: ut etiā
effectū tandē forciatur. Id vos penitebit nunq̄. Valete.

Has litterulas vna secum perferet oratoria: vtilemq; (quemadmodū confido) habebit orationē. **THEO.**
Hedum vtilem sed et summe necessariam: videbo si pres
sens adesse audiende huic cōtioni possim. **PHILO.**
Aura ut adsis. Intellexisti quos circa rempublicam
fascēs gero? **THEO.** Etiam. At non existimaram.
PHILO. Et hancobrem negligentie me subaccusa
bas: quāuis ab alijs me fingeres istis calumnijs onera
ri. **THEODE.** Da veniam ei quē falsus rumor sen
duxit. **PHILO.** Credulitas tua te decepit. Attā
men do veniā tibi: modo perge me (si quando dignita
ti mee detrahentes cōspicis) reddere defensam. **THE.**
Etiam q̄libentissime. **PHILO.** Hanc autem pro
uinciam ex iam recensitis aliquot meis in republica la
boribus facile administrabis. Tecta summa exhalant fu
mum: et sol in oceano mergi festinat: diem ad inferos
deducens: ideoq; tempus est nos digredi. Vale iuuenū
amantissime: nostrū apud maliuolos haud immemor.
THEODERJUS. Vale et tu omnīū mater
virtutum clarissima philosophia.

Hec ubi vna colloquuti sumus: visa est mihi phia in
tenues auras euanescere. Qua discedente et in aera clarū
resoluta: itineri me accingo: atq; ad locū cōuentui prin-
cipū designatū p̄gere videoz. **Q**ue ibi oratoriā loqui pu-
tabam ea expectus: solutusq; somno et reuersus deinde
ad me charte cōmisi: nō autē eo lepore et grauitate qua
illa in mediū videbatur proferre. **S**olam eius orationis
mentem summam et breuiter p̄strinxi.

Incipit Oratorie ad rerū pub- licarū gubernatores Oratio.

S Romano imperio vniuersaq; reipublice
christiane et totius orbis monarchie vnq;
vel vtile vel necessariū fuit optimis institu-
tis prudenter feliciterq; gubernari (maxi-
me pontifex: inuictissime **R**omanorum rex
Maximiliane: principes illustrissimi: ceteriq; viri cele-
berrimi) hoc ip̄m iam temporis instat: quo plapsum in
omnē lasciuia ac petulantia genus humanū tam gran-
dia: p̄niciosa: capitalia et prope certissima pericula mina-
tur: vt ea nō nisi magnis viribus atq; salutiferis conati-
bus euitari possint. **I**llis em̄ si nō ilico strēnue sapienterq;
obuiam eatur: procelle turbulentissime sunt expectande:
verendumq; maximopere: ne scopulis vos illisi: scyllaeue
rabie impliciti: aut charibdi absorpti: cū summo rerū for-
tunarū et dignitatis vestre discrimine naufragiū faciatis
In periculo est hec n̄ra nauicula: in ventoz turbine: in
ter estuantis fluctus. **Q**ui nisi enestigio sedentur: cimba
etiam rinis fatiscens egre tandem se vix (quominus ia-
cturam patiatur) cōtinebit. **R**edderetur autem cōfestim
aura benignior: inundantesq; ac vasti sopirentur motus
si philosophiam illā dominā p̄stantissimā coleretis et am-
plexeremini. **E**iusq; optima cōsilia nō exploderetis. **N**ō
em̄ vos p̄terit qd cū publice: tū priuatim: semp suaserit:

nunc rogās: nūc etiā vrgendo imperans: que vsui futura sciebat. Vos multis deliberationibz habitis eo tandem (o monarche) negociū deduxistis: ut vniuersalis vestrū adunandoꝝ ad quē hodie cōuenistis dies indicatur. **Hec** extrema fuit adhibendoꝝ remedioꝝ via. **Hec** sola et vnica salus. **Igitur** trāsmisit me huc philosophia: ut eius nomine de gubernādis rebus publicis vtrūq; differe rem: vestre humanitatis fuerit verba mea equo aīo ferre et ea profundius considerare. **Vos** itaq; ad audiendum estote parati.

O Pereprecium est rerūq; publicarū salubritati perq; necessariū (o monarche) ut pro egregia illa **Socratis** sententia: talis quisq; vestrū sit qualis apud alios vult existimari. **Sed** q̄s est qui non vehementer cupiat poꝝa virū volitare: quem nō pulchra de se fama delectet: **Benerosi**, profecto animi est (dum id preter ambitionē fiat) gloriā ardere: que bone indolis adolescentibus ignes ac feruorē ad beate viuendum veluti quedā virtutū adiicit incrementa. **Sed** cum omnibus fere passim natura insita sit laudis cupido: fit ut nō innocentis modo integreꝝ vite hoīes: sed improbi etiā quādoq; et ignaui ad gloriā anbelent. **Offenduntur** em̄ (pace vestra dixerim) qui iusticie: magnanimitatis: modestie: prudentieꝝ se temere velint extolli. **Qui** dum assentatoribus suis inter mel virus letiferū fundentibus anres suas blando sermone liniendas cōmittūt: ea psepe audiūt que fidē sibi ip̄is faciūt se esse virtuosissimos. **Hos** ne imitemini o principes. **Quādoquidē** adulatōres leue genus hoīm nō vobis sed crimene vestre blandit. **Tan** r̄isper vos honore prosequūtur: donec munera cessarint. **Sed** forsitan dulcibus assueti: verū audire nō potestis. **Carbones!** (quia seueri nuniū sunt) detrectatis. **Quod** si morbus hic aīos v̄ros exagitat: quid obstat quominus l̄raz studia diligatis: **Quibus** incūbere nihil cōmodius nihilq; incundius existimari debet: p̄sertim vobis. **Flam** si philosophie operā dederitis: illa quā alij silencio trāseūt

veritatem denudabit. Quapropter ptholomeū egipti regem hortari solebat Demetrius phalercus: ut de regno imperioq; sibi libros compararet. In his em̄ consignata offendūtur: que amici reges monere nō audent. Nec imo prudenter. Sciebat em̄ vir sapientissimus: ea plerosq; natura institucōneq; esse: qui vbi ad salubria hortarentur: atrabili protinus excandescerent. Illis tamen līaz officio vehemēter sit opus: nō tamen om̄ibus vobis munus q̄ his vtile debet existimari libris incubere. Nō qd̄ animi vři familiarū hortatus et monita fastidientes hoc egeāt remedio: sed quia ad gubernandā rempublicā subditosq; regendos: ad obeunda prudenter et strenue domi ac foris munera popoportunus est scientiarū cultus. Necq; vestrū se quisq; hac excusacōne tueatur: qd̄ ob innumeras et domestice et bellice rei occupacōnes his disciplinis opa dari non possit. Non em̄ intermisere līas Romani quondā imperatores etiā in castris. Qui quodcūq; temporis poterant a negocijs publicis danculū subfurari: ad līas id omne trāsserebāt. Ut em̄ de ceteris taceam: C. iulius cesar maximoz exercitū ductor in expedicōne germanica non dubitavit inter armoz strepitus artes bonas audire: qui etiā elegantissimos rerū a se gestaz cōmentarios in castris edidit. Scipio ille africanus xenophontis libros etiā rei deditus militari nunq; e manibus abire sinebat. Sed non patietur temporis angustia si maximos duces romanos (qui viribus suis hūc orbem subegere) sedulo voluminibus legendis intentos fuisse describam. Pretereo fabios: Camillos: Cathones: Brachchos: marcellos: Emilios: Curios: Decios. Ubi vero litteras Romani excludere: omnis elanguisse virtutes liquido cōstat. Intererunt em̄ cū litteris omnia. Igitur baud illepidus mos inoleuit: hominē indoctū asinum bipedem vocari. Nam quem magis q̄ asinum bipedem referat: nequaq; video. Sed aliud est quod in se momenti habet rei litterarie disciplina. Cum enim humanarū rerū nihil om̄ino sit stabile nihil firmū nihilq; ppetuum sola optimarū ara

rium exercitatio nos ab interitu vendicat sola immortalitatem largitur efficitque ut meliore parte nostri ingenio scilicet ac virtute viuamus. **C**etera enim omnia mortis erunt. Adde quod illitteratus princeps facile ad vota ducitur improborum. Quibus cum priuata magis quam publice rei sollicitudo menti insideat: ea quandoque nequiter malivoleque in medium afferunt: que regem litterarum expertem haud magno labore in sententiam sinistram tradunt. Accusant iam hunc iam illum: sed falso: sed obiectis criminibus fictis: sed inuidia ducti: sed quaricia et cupiditate coacti: sed metu ne is preualeat. **E**uadent hinc fortunas eripi: illum capite plecti: ut reddatur loculi suis auro ditiores. **S**uggerunt bella: seditiones: utque occultas inuicem insidias tendatis. **C**onsilunt noxios latrones defendi: qui obseruatis viarum aditibus: facto in euntes impetu eos carcere argento expiandos includunt. **S**ed non est locus recensendorum omnium: que nebulosities isti vobis persuadere non verentur. **E**as fraudes ut deuigare possitis: litteras amplectamini. **Q**uid enim tu vos latebit: quando docti falli poteritis a nemine. **A**nimaduerte oro: non semper tutum esse ab alio regi. **P**reterea admodum vobis iucundum futurum esset: per ocium quamdoque nunc philosophiam colere: archana et abstrusa nature secreta indagari: nunc historicorum annales reuolueret: et fortia heroum facinora scrutari: atque ex illis non mediocrem rei militaris experientiam venari: quibus videlicet in aciebus ordinandis conferendisque manibus consilijs et viribus: qua in circumueniendis hostibus calliditate fuerint freti cognosceris: quam deuictis profligatisque inimicorum copijs gloriam reportarint: quam magnifici et insignes triumphus decreret. **H**ec maximo vobis ornamento et vtilitati esse possunt: non solum ad res arduas nandas: sed etiam fastidium leuandum. **D**um enim lris opa datur: ocium (quod animos etiam et feroces effeminat et fortes enervat) percul abest. **N**olite queso principes committere ut vos (qui utique ad alta nati estis) inertia molli succubatis.

Nec sinite generosos animos: ingenia viuacissima: eum
viride peditu iri: et ignaua quadam somnolentia degenera
re: torpere: marcere: coputrescere. **E**gregia Theophrasti
sententia sedulo reuoluite: qui tps sumptu piosissimum
dicebat. Draconis vero leges oculi reum capite damna
bat. **S**ocordiam enim omnium malorum radicem existimabat
Videte igitur ne dies inter digitos fluant: assidua lectio
ne bonis artibus inuoluite: pro veterum opinione: qui omne
tempus perire arbitrabatur: quod non literis impartiretur. **E**t
oculi profecto sine literis quod aliud quam mors est et viui hominis sep
ultura: **V**os autem si optimis instituamini disciplinis: in
eruditione animi vestri efflorescent: fructusque parturient suau
issimos ac vberissimos. **E**ritis admirationi laudisque singu
lari vniuersis. **P**redicabit doctrinam vestram omnis etas:
adeoque crescet in immensum gloria: ut subditi vos quasi
perfulgida et clara sidera incipiant venerari. **O** felix illum
diem: lapillosque numerandum meliore: quo pristinum est literarum
decus restituendum. **V**estrum est alto mentis acumine pensi
culare: que sint commoda emanatura. **I**gitur obscuras
ignorantie nubes quasi exorto sole rutilo illustrantes: eam
philosophiam colite: que vos reddet immortales. **H**anc au
ro gemmisque radiantibus perferte: eius enim comparatione
cuncta vilescunt terrena. **H**ec vos assidue comiterur: hec fin
da ministret alimenta: hec nimio labore fatigatos refici
at: hec non modo in thalamis: sed etiam cordis vestri penetra
libus continuo habitet. **E**iús amplectamini consilia. **N**ihil
hac inconsulta gerite. **M**andatis eius euestigio parete.
Quicquid suaserit: apollinis oraculo certius existimate.
Quod si feceritis aureum redibit seculum: viuetur in summa
tranquillitate. **R**euiviscunt omnium germina virtutum: aliqua
quidem adusta: seuisque aquilonibus constricta. **C**essabit
impius mars cruenta inter mortales prelia miscere. **V**o
bisque literarum adminiculo iuste gubernantibus: carne tandem
exutis triumphus celestis et etheree sedes debebuntur: si phi
losophiam veri luminis preuiam ita (ut paulo ante me
moravi) tractantes: eam ad bene beateque viuendum ducere.

inuitemini. **H**ec enim animū inſcicia tetra obſcuſcatū illuſ-
trans: ſapientie lumen et intellectus pſpicuam claritatē
ſupinducit. **H**ec ſola in re tam publica q̄ priuata quid
bonum iuſtūq; ſit: quid eiſmodi non ſit diſcernere poteſt.
Quapropter fortunatas tum demū eſſe reſpublicas dice-
re conſuevit. **S**ocrates: ſi vel a ſapientibus eas regi vel
earum rectores philoſophie et ſapientie ſtudere cōtingiſſet.
Egregie huius opinioſis meminiſſe vos decet. **B**onoz
em̄ atq; maloz habere delectum docet philoſophia: per
quā reges regnant et legum cōditores iuſta decernunt:
equum ab iniquo ſeparantes. **H**anc igitur o monarche
totis viribus totoq; mentis acumine et omni conatu ac-
niſu amplectentes fouete: et quibuſcūq; in rebus geren-
dis conſulite. **I**d vos penitebit nunq̄. **V**ellem quoq; ut
non ipſi modo philoſophiam ſectaremini ſed alios etiam
ad eā colendam prouocaretis. **Q**uod fieret: ſi doctos ho-
mines quibuſq; premijs et honoribus proſequeremini:
priſcoz ducum fidem et obſeruantia erga eruditos imu-
tati. **A**lexander em̄ rex macedonum **A**reſtotelem et **C**a-
liſthenem preceptores maximi fecit: adeo ut eos in aſiam
proſiciſcens comites habere voluerit. **N**ec audire litteras
inter armorum ſtrepitus reſuſauit. **P**ompeius etſi cōſul
eſſet: poſſidonium philoſophū egrotantem in **L**ado viſi-
tare non eſt dedignatus. **I**n eiſq; domū imperij faſces
ſibi vetuit preferri. **S**cipio ennij ſtatuam tumulto ſuo im-
poni iuſſit. **S**ed me dies deficiet ſi om̄es recensuero qui
prudentiſſimi optimiq; bello et pace viri: maximo fauo-
re doctos oēs proſequebātur. **Q**uod niſi feciſſent: ipoz
nomina: egregie reſ geſte: preclaraq; facinora iam in te-
nebris vetuſtate obruta deliteſcerent. **S**olent enim eru-
diti viri hiſ a quibus amantur ac fouentur immortalis
tatis nōnunq; preſentia elargiri. **E**xcitent itaq; vos ad lit-
teratos amandos tante remuneracōnes. **Q**uid em̄ pſtan-
cius: quid dignius: quid nobilius: quid diuturnius hiſ
tribui poteſt: q̄ laus pperua. **N**on villo proſpere fortune

afflatu tam est opus q̄ hac munificentia doctorū. Nam
etsi clarissimus esset virtutū veſtrarū splendor: non tamen
is elucesceret neq; radios suos ad posterorū oculos trāſ-
mitteret nisi līaꝝ monumentis cōmendarctur. Non em̄
quisq; veſtrū tam illustre: magnificū: prestans generosum
spectandūq; facinus geret: qđ (si non doctorū hominū
opera in scriptis redigatur) transacto centeno annoꝝ nu-
mero posteritas resciscat. **E**mitte ab eruditis gloriā im-
mortalem: quā nec edax cōsumet flāma: nec rugosa vetu-
stas abolebit. facili re id cōsequemini. **Q**uipe qui nibili
facere cōsueuistis equos: canes: volucres: venationi tantū
et aucupio accomodatos nutrire. **V**idete obsecro ne il-
lud **S**atyri in vos dici iure possit. **N**ō habet infelix nu-
mitor qđ mittat amico **Q**uintile qđ donet habet: nec de
fuit illi. **V**ide emeret multa pascendū carne leonem. **S**ed
omnis ea parcitatis veſtre in doctos aliena sit suspicio.
Quis em̄ vos alto generosoq; sanguine cretos: liberali-
ter educatos: faciles et benignos in subditos: ea fatea-
tur esse auaricia: ut laudis veſtre precones vacuos abire
patiamini. **P**hilosophie itaq; cultores vobis conciliate.
Quod si feceritis: bonarū artū disciplinas (que quoniā
nullū dignitati sue locū reliquū esse videbant hoc euo cō-
ticuere) rursū instaurabitis. **T**um em̄ optimus quisq;
adolescens (qui maxime gloria trahitur) si pristinū litte-
ris decus cōspexerit restitutum: ardebit veheēmter studia
scripturarū: p̄sertim spe prēmij. **Q**ualis ent palestra dum
quisq; doctissimus esse contendit. **Q**uot diuina emer-
gent ingenia: que alias pro pane lucrando manū la-
bori sordidissq; officijs deputata in obscuro delitissent.
Quanta fiet religioni christiane accessio: que viris eru-
ditis veluti radiantibus rutilo fulgore stellis illustrabitur.
Difficillimū oneris mihi impositū foret: si oēs que essent
emanature vtilitates: summatim pergerem recensere. **F**uit
autē forsitan q̄ opus erat prolixior: circa cōmendandam
vobis philosophiam. **N**ūc restat ut ad iusticiā (qua rerū
publicarum integritati nihil cōmodius accomodatiusue

excogitari potest) vos a pprime cohorter. **Q**ue ut in quibus
 busq; vrbibus et municipijs illa cōseruetur: elaborare
Quod facietis: si eisdem iustos: fideles: legūq; humanarū
 scientia p̄ditos rectores et iudices p̄feceritis: qui pro
 nulla re ius vendant: sed forenses cōsuetudines equa lan-
 ce ponderantes decidant. **C**onstituendi quoq; sunt a vo-
 bis qui fontes plectant: nō odij acerbitate (quoniā casti-
 gatio omnis cōtumelia et rancore vacare debet) sed iusti-
 cia cōmoti. **H**oc summe necessariū esse ex eo cōlectura nō
 difficili assequi licet. **Q**uod si quis impunitus dimittatur
 ceteri spe similis accensi fortune liberi ad vicia profiliāt
Quo fit ut tanta sit vndiq; delinquentium multitudo.
Quis enim (nisi precipuo singulari et innato quodā vir-
 tutis seruire phibitus) in tanta tamq; ampla et copiosa
 peccandi materia: non timeat criminibus operam dare?
Quo pauciores em̄ sunt punientū: eo errantium maior
 est numerus. **N**ec me latet quibusdā vrbibus valde pecu-
 liarem esse in hac parte iusticie vsum. vbi homicide: fures
 malefactorēq; ceteri passim nullius intercedentis exaudi-
 ta prece (put quisq; meritis est) plectuntur. **Q**uas ego
 mirū in modū probo. **P**essimoz em̄ hominū delicta sup-
 plicijs expiare opere p̄cium censerī debet. **C**um fur pati-
 bulo decoz sit: quēadmodū carbunculus auro. **S**ed rur-
 sus inueniūtur ciuitatū rectores: quibus admodū parua
 est in animaduertēdo cura. **F**lorios carceri mancipatos
 facile liberos impune transire sinūt. **Q**ue omnia exposu-
 lant reformationē. **N**isi enim plecterentur fontes: nemo
 corporis fortunarūq; suarum satis tutus esset. **S**ic iusti-
 cia cōfunderetur: cuius lex est: flagitiosos penis: bene-
 meritos premijs affici. **I**ta enim et vnicuiq; quod suū est
 reddetur: et vrbes in summa tranquillitate florere existi-
 mabuntur. **S**ic tamen obseruari iusticiā suademus: ut
 ea ex pietate (que diuina est iusticia) emanasse videatur.
Quā nisi a pprime coluerimus: maximū ius maxima in-
 iuria censebitur. **V**os itaq; (o rerūpublicarum rectores)
 ad iusticiam hortor: ad iusticiā inq; qua nihil sanctius

nihil salubrius: et ad hominū inter se confederandā so-
cietatem opportunus. **R**ursus iniusticia (quomin⁹ coale-
scant animi nostri) maximo solet esse impedimenro. **I**lla
perpetua rerū publicarū faulrix: amica: patrona: tutrix: cō-
seruatricq; vnica. **N**ec vero eisdem inuisa: hostis: oppug-
natric: acerbaq; calamitatis et ruine causa. **I**llam si (ut
certo vos velle scio) publice magis q̄ priuate vtilitati cō-
sulere desideratis: amplectamini: et adeo ei firme tenaci-
terq; adherescite: ut anteaq; ab ea digrediamini: sol con-
suetum iter suum relictura feratur. **M**ō de fabricio **P**urro
bus epīrota est loquutus. **N**am hic etiā in hoste capitali
(qui cū ei de imperio agebatur) iusticiam plurimū fecit:
propter detectū sibi ab eodem **F**licie medici sui veneficiū
scelus. **N**os itaq; fabricij exemplo in omnes pariter iusti-
fisi: memores non tam domesticis et amicis q̄ exteris
atq; aduersantibus fidem seruandā. **N**on familiares etiā
sanguinis coniunctione propinqui vos a iusticia passim
et libere administranda seducant. **D**anlius enim **T**or-
quatus filium suū (quod se inconsulto preter statuta rei
militaris cum hoste manus cōseruisset) etiā re bene ge-
sta coronatum securi percussit. **Q**uod autem **B**rutus egit
mibi probabilius videtur: qui filios in patriam de redu-
cendis regibus contra sacramentum prestitum cōiuran-
tes vltimo supplicio affecit. **E**t hec profecto iusta est animi
aduertendi causa: que ex agitata in rempublicam ruina
nascitur. **C**uius vsum et vos capessere decet: ut quoslibet
acerba in ciuium sub vestra ditione residentium salutem
machinantes e medio tollatis: ne prestita delictis venia
ceteros ad peccandū faciat licentiores. **N**eue auctis com-
plicibus maior grauiorq; sit expectandus periculi euen-
tus. **N**am vna ouī morbida totū sepe gregem infici pol-
lui contaminariq; est compertum. **Q**uis enim ignorat
eam esse vim et naturam seditionum: ut quamplurimos
vna secum trahant: presertim cum inconstans labilisq;
vulgi animus nouandarum rerum studio perq; sepiissime

accendatur: et ubi temeritatis sue audacem sit nactus du-
cem: efferate in obuios fertur: nō quid iusticia: quid pie-
tas: sed qđ ambitio: libidoq; dominādi: qđ immanitas
ferat secū versat. **V**obis igitur (o principes) si iusti diui-
turniq; gubernatores haberi vultis maximope est inuigi-
landū: ne tales perniciosissimæ rerū pub. procelle insurgant:
quominus (qđ superū clementia pati dedignetur) nauis
fragiū faciatis. **H**os fluctus cōcitare plerūq; solent factio-
si: quos aura popularis: nō spectata probitas notos red-
dit ac generosos. **Q**uibus cū vnanimitas exosa sit: discin-
dia miscere lubet: ex illis (quia angusta domi res est) se-
locupletes predando fore cōfidūt. **O**mnia itaq; dirimen-
de societatis cōsilia ptentant: nunc vni cras alij vestrum
adulantur: iam vos erga ceteros: modo illos apud vos
confictis criminibus accusantes. pacemq; vestrā trāquili-
tam et mutuā concordia disturbare querentes. **A**tq; cha-
ritatis germen si quando radices altius ac fortius egit:
impio effectū euellentes: in eius locū zisaniā et semina
dissensionis inserūt. **Q**ue cū adoleuerant: maxime pullula-
re solent calamitates. **C**um igitur agricultura eorū salutē
vestre haud sit opportuna: eā extirpate penitus: et nō sen-
cus q̄s letalia venena virusq; pestiferū horrete. **I**llisq; ma-
la suadentibus nō modo aures nō p̄bete: sed eos etiā tan-
liter afficite: ut belli cōsilia peniteat protulisse. **T**amet si
eū o rerū pub. rectores optimi hāc esse insitā animis vris
magnanimitatē et sapientiā nō ignorem: ut scelestos ubi
monentes auditis: eorū dicta velut improba et paci ad-
uersa negligere ac aure surda trāsire possitis: rectaq; cō-
silia sectari. **T**amen hi nebulones cū se fallendo pauci
p̄fecisse cernūt: si dimittūtur impuniti: sediciosos in vul-
gus de vobis rumores spargere: famāq; disseminare fe-
dam cōsueuerūt. **I**deoq; dirū hoc exiciū prorsus eradica-
te: et quid habeat viriū iusticia ostendite: ut pacata re-
publica hisq; motibus repressis gloriā cōsequamini insi-
gnem. **A**ppellabūt vos patrie patres populi. **Q**uō nomen
romano consuli si quādo eū seruasse ab hostibus urbem

cornigisset: indi solebat. **I**s em non minoris habebatur:
q̃ **R**omulus ipe conditor. **Q**ui em rem partam sapienter
cōseruat: baud inferior eo est qui prima eius iecit fundan
menta. **H**inc occasione arripio monendi vos: parū pro
desse multa fortune bonaret innumeris nationibus ac gē
tibus imperare: nisi hec fortitudine in ditionem vestrā re
ducta sub eadem adhibito sapiente consilio perseverent.
Quod fiet: si benignitate et mansuetudine subditos in fi
de retineatis. **I**d autē optimorū viroꝝ suā efficietis: fe
roces et intemperantes deliberacōibus vestris penitus
excludentes: qui dura plebi seruicia indici: tributa exag
gerari: nouasq̃ et illicitas exactiones pendī suadent: non
ut res vestra familiaris crescat: sed ut vos populi detesta
ri execrariq̃ incipiant: et vobis quēadmodū hyeroboam
consilijs natu iuniorū prauis ac tumescentibus fastu ob
temperanti cōtingat. **A** quo propter minas in vulgus ar
roganter fufas desciiuit tribuum pars israel. **N**imirū: solet
em plebs vbi duram et inexorabilem principis frontē con
gnouerit: desciscere plerūq̃: ac fidei date obliuisci. **Q**ua
propter moliri extrema omnia: nouandarū rerū occasio
nem scrutari efferuescere: excandere: et fluctuantis instar
maris ventorū turbine concitati quo se in libertatem ven
dicet estuare. **H**inc plurimi imperatores cū greci tum ro
mani quia suis ferociiores videbātur: alij in exilium acti:
alij fuga sibi salutem quesierūt. **A**lij ferro cesi: alij necati
veneno: mille mortium generibus expirarunt. **L**ucio em
Tarquino superbo (ut de ceteris taceam) qm̃ consonis
nomini suo moribus erat: regnū romanū ademptū: et ipe
a gabiniis interfectus. **S**ed nō sola supbia hūc ab imper
io deiecit: q̃uis ea populo valde inuisa esset. **N**am sexti
filij admissum in lucreciam adulterij scelus arripiende li
bertatis occasione prestitit. **Q**ue incontinentia vebemen
ter popularium animos lesit. **N**ec iniuria: quid enim fe
dius q̃ regia stirpe ortum turpi luxurie ignominia dege
nerare: **N**on clementia igitur sola sed continenti etiā cō
uersatione subditi in fide retinentur. **I**d vobis cordi sit

moneo. **I**ta em̄ potissimū conciliabimini gentibus: ubi
 he morū vestroz acceperint integritatem. **P**riscorū igitur
 imperatorū exempla vobis imitāda proponite. **D**e **S**ca-
 pione em̄ et alexandro summis rei militaris experientia
 viris pleraq; castitatis preconia narratur. **A**lter nedum
 a captiuis victrices ubiq; manus cohibuit: sed massinis
 sam etiā sibi cōiunctissimum. **S**ophonis be correptū amo-
 re dure obiurgatus est et datam fidem frustrare coegit.
Alter **D**arij matrem et vxorem cū in ditione haberet: nō
 modo nihil obsceni aut turpe aggressus est: sed nec loque-
 batur nec cogitabat quidem: tamen si essent eximia specie
 mulieres. **C**onstat autem eas inter hostilia castra nō seu-
 cus ac in sacris edibus aut castis virginū cubilibus nullo-
 lius prospectas oculis habitauisse. **A**d continentia igitur
 vos adhortor: quā si sequamini: omnibus vos predi-
 tos esse virtutibus fatebor. **Q**ui enim a luxuria: crudeli-
 tate: odio: superbia ceterisq; sceleribus se continet: hic est
 apprime bonus. **C**um eius sit via detestari quē sancte
 innocentisq; vite amor tenet. **Q**uapropter (nisi rerū pub-
 licarū exordia spectare mauultis) non manus modo cō-
 ninentes sed oculos et cor ab omni labe incontami-
 natum custodite. **R**espublica enim in qua incontinentes
 sunt nulla legum continentia contineri potest: quin fre-
 quentes exurgant semp in deterius mutacōnes. **N**ec ipi
 o monarche vobiscū animo repetite: necessum esse qui su-
 per alios imperij inscipit gubernacula: seipm̄ etiā cohi-
 bere posse. **O**portet enim (ut **T**yrus ille superior dicere
 cōsueuerat) eū qui regnare volet: subditis esse multo me-
 liorem. **N**ā imperus multorū qui moderabitur quispiā:
 si sui ipsius regendi non sit potis. **D**uo itaq; sunt que a vo-
 bis observari velim. **I**n primis ubi (ut fit quādoq;) gra-
 ues de quibuscūq; improbis facinoribus ordiendis tum
 perpetui humani generis inimici: tum prauorū consilia-
 riorum suggestionē fraudulenta cogitacōnes animo ir-
 repserint: eas ilico restinguere: explodere: et nullatenus
 eis assentiri. **D**einde ut ad alios curam extendentes:

non solum subditoꝝ et dicta et facta supplicio digna iuste
animaduertatis: sed in ceteros interdū (si quādo iniuriā
inferūt) sumatis arma. **A**lterū magnanimitate et sapien-
tia: alterū potentia efficietis. **I**taq; dum hec profundius
repero: prudentiā absq; potentia parū esse emolumento
existimo. **H**ec vero absq; illa multū sepe obesse solet. **N**os
autē adunatis his duabus vti cōtendite. **F**elicissima est
enī familiaritas que ex potentia et sapientia conflatur.
Hec philosophie dogmatibus traditur: rationisq; acri-
monia exculta crescit. **I**lla vero (cū magna pars eius in
prelijs mouēdis cōsistat) rei militaris experientia: robo-
re: fortuneq; bonis acquiritur. **P**ecunia enī belli est ner-
uus. **S**ed me aliquis forsitan vestrū redarguet: que ad
certamina ineunda satagem vos puocare mortaliū salu-
ti aduersa: utpote que multos hoīes trucidant: p̄ q̄ exci-
dantur vrbes: vici cōcrementur: et arua leta que fructus
quondā vberes dabāt cesorū sanguine sudantia spem vi-
ctus negent: vbi mortes: ruine: prede: depopulacōnes:
calamitates: deuastacōnes: miserie: vini frugūq; inopia
et erumne plurime nascūtur. **S**ed nō omne bellandi ge-
nus a vobis debet illicitū censi. **N**am certamen id iustū
est: qđ gentis alioꝝ iniuria lacessiti. **E**t si suapte natura
dirū sit atq; cruentū. **R**eddendū est par pari: et que ver-
bis iniquitas coherceri nequit: ferro truci expiāda. **Q**ue
cū ita sint: malle tamen debebitis pace q̄ bello rem den-
cernere: priusq; enī ad certamina prumpatis: omnia cōsi-
lio experiri necessum est. **C**oncordiā amate: cuius cōser-
uande gratia (si aliud iter nō patet) bella sunt molienda.
Pacem nobis deus optimus maximus testamento suo
reliquit. **T**u igit̃ beatissime pater: maxime pontifex alex-
ander. **T**u inuictissime romanoꝝ rex **V**asimiliane: qui
saluatoris nostri testamentum exequi atq; (quo magis
effectū sortiatur) curare debetis: totis viribus laborate:
ut status vtriusq; respublica cōcordia circūquaq; firmata
conquiescat. **Q**uod facillimū factu futurum est: si omnia
vicioꝝ genera (que simultatū dant occasionē) radicitus

tollantur. **N**isi cū par optimo firmissimōq; virtutis fun-
 damēto stabilitur: haud quāq; phennis durare potest.
Mortalium nempe scelera ubi per incuriam negligi ceper-
 unt: augeri solent: discidiōūq; materiā p̄stare. **Q**uis cū
 fieri posse credat malis ex rebus malos nō produci effe-
 ctus? **V**icioz igitur fomenta priusq; adoliscant euellite.
Pacem vero rerū publicarū saluti accomodatissimā et ipi
 excolite: et alijs indicite amplectendā. **S**i vos modo iuu-
 uat prospera vestra subditorūq; vestroz fortuna. **C**ōcor-
 dia em̄ res minime crescunt: **R**ursus discordia maxime
 dissoluitur. **N**am coaluere primo p̄ pacē romanorū ani-
 mi: creuitq; vna vrbs adeo: ut ei totus orbis pareret. **A**t
 ubi subrepsit furor tribunicus: patrum et plebis inter se
 odiū: ciuilibz dissensiones grassari ceperunt: non illis ut
 pristina maneret libertas quicq; p̄ficere tot ex hoste para-
 ta spolia: tā egregie victoriae: tot clarissimi duces: legesq;
 optime: et alia quoz suffulti spe romani se inuictos semp̄
 ac p̄petuos omniū gentium dños arbitrabātur futuros.
Nec aliter p̄fecto quispiā euenturū fuisse credat: nisi tur-
 bulentissimi motus exorti libertatē eripuissent. **I**git̄ vrbs
 que hostium telis inaccessa fuerat: suis ip̄a se vulneribus
 misere cōfecit. **Q**uapropter admonere vos cogor: ut intesti-
 na magis q̄ externa prelia sint vobis horrore. **N**ō modo
 em̄ nihil honoris et glorie cōsequuturi estis si mutuis vos
 inuicem ictibus petentes gladiosq; cognato et fraterno
 cruore sedantes pugnam inieritis: sed etiam ignominie
 multū reportaturi: qđ vestrā ip̄i patriā belloz incendio
 implicetis: turpem et flagiciosam magis q̄ honorificam
 victoriā relaturi. ¶ **T**u quoq; summe pontifex **A**lexan-
 der: qui dei inter homines vicem geris: fac eum te osten-
 das: quē veluti solem vniuersus orbis merito iutueatur:
 antecessorūq; tuoz sanctis vestigijs inherētē collaudet.
Hanc tibi existimationē facile cōfirmabis: ubi vite san-
 ctitate cōspicius: lris et multarū rerū experientia clarus
 effeceris: ut si te mortales in vita sequātur ducem: carne
 exuti nō infelices plectendi videantur: sed premijs remun-

nerādi. **T**u romanus antistes: christi vicarius: petri suc-
cessor: numen in terris choruscans maximū. **J**ubare tuo
spiritualem statum illumina: illi prei vite morūq; sancti-
monia. **I**ustos conserua: lapsos erige. **O**mnem domini
ci gregis curā et sollicitudinem tibi tanq; mercenario ab
eo qui dicit (ego sum pastor bonus) cōmissam recorda-
re. **Q**uod si quasdā oues cū extra caulas longius aberrā-
re: p̄ p̄cipicia ruere: ac a lupis cōspicis deuorari: cū possi-
sis: nō cōseruas: videto qui de his in districto iudicij ex-
amine rationē reddas. **S**atius igitur est ab satius atq;
salubrius tibi (beatissime pater) tantisper sedulo sup gre-
gem vigilas agere: quoad vita comes est: deinde apud
superos laboz premijs remunerari: q̄s hic te (qđ absit)
omissis vigilijs deditū sopori alibi phenni flāmarū cru-
ciatu torqueri. **S**ed nō sic deus immortalis nō sic (inq;)
vicariū suū diris vrgeri sinet penis. **Q**ui te (si officio tuo
satisfeceris) supremo celoz culmine primaq; sede digna-
bitur. **T**u modo inuigila semp: ne forsitan hora qua ob-
dormis veniat dñs: qui nullos vel p̄cursores vel explora-
tores eo quo profecturus est prenuittit. **S**ed occulte: sed
p̄cipitanter: sed nobis id minime considerantibus: ecce
subito ip̄e improuisus adest pro meritis cuiq; relaturus.
Qua propter ut muneri tuo prudenter obscundo haud
abesse velis: mirū in modū hortor. **Q**uod facies: cū fide-
les virtutum tuarū exemplo ad honestatem prouocabis.
Euāgelico em̄ p̄cepto es obsequuturus: vbi lucernas ar-
dentes in manibus gestans proximis de te p̄ sanctā inte-
gramq; cōuersionē lucis emiseris fulgorem. **A**t sunt ple-
riq; hominū adeo dure et obstinate cervicis: ut necquicq;
ip̄i moribus aliorū allekti ab itinere prauo studeant re-
ueri. **Q**uos cū sanctitatis tue exemplū (quo deteriores
fieri desistant) nihil cōmoueat: alijs artibus sunt aggre-
diundi. **V**erbis enim primū quid deceat monendi: que
si fastu cōtempserint: vibrandus est gladius spiritualis:
et acies in pectora dirigenda. **N**on enim delicta transire
impunita equū est: ne maior ceteris peccandi abs te li-

centia prestita: in tuā omniumq; christifidelium pñiciem res
dundet. **D**anda est autē in primis opera: ut status ecclē
siasticus omni scelere obrutus et quasi euersus resurgat.

Quod (ni errantium vis ac impetus cohibeatur) impossi
bile factu est futurum. **A**gendum est igitur toto nisu: ad
spiritualium psonarum reformationē: vt he vite honestate
ceteris prestant. vt in continentia: castoq; celibatu perse
uerantes: nihil uel agant uel dicant impudici: nihil co
gitent obsceni. **U**t auariciā: superbiam: inuidiā: symoniā
et cetera vicia (quoz feruore medullitis implicito cru
ciantur) deponant: seq; viris ecclesiasticis atq; ad diuina
pagenda deputatis: q; ludionibus: histriionibus: lur
conibusq; z infami ex infima fece plebi similes haberi ma
lint. **R**elinquenda sunt cū omnia: que cum ab exhiben
dis immortalis deo seruicijs animū disturbent: ad abo
minanda etiā horrendaq; sempiterni humano generi ini
mici ministeria compellunt. **S**ed perq; necessariū est ut a
maioribus reformationem ordiaris: ecclesiarumq; prela
tos ad beatam viuendi normā primū traducas. **Q**uod
vbi in finem deduxeris: perpetue laudis premia conse
quere. **F**acies autē non multo sudore: si vetustis sanctissi
morum patrū predecessozū tuozum vestigijs inherens sa
luberrima eoz instituta preceperis obseruari. **Q**uoniā in
his que spirituales deceant abunde et liquido claret.

Hoc igitur aggredere: arma salutis ac fidei indutus:
iusto zelo accensus: tuoq; muneri satissacturus. **T**uū est
autem illustrissime **R**omanorum rex **M**aximiliane (quē
non secus ac terrestrem veneramur lunam) principes
subditos a discordia seditioneq; inceptanda edicto pub
lico arcere. **Q**uod si quos offenderis posthabita sanctio
ne tua vires cogere: hostilia moliri: seq; ad arma capeffen
da et concordia disturbendam parare: euestigio cum te
ostendas qui et subditozū pacem inuiolatam conseruari
velit: et eos temere saluberrimo decreto aduersantes co
hibere possit. **S**atis enim ad hoc tibi virium est: satis
animum si modo (qd speraris facturus) manū apponas.

Tantis per tibi in subiectos inobedientes animaduerten-
dum est: quoad hos omnis vnanimis reddideris. **S**ed
quid tum faciemus (inquires) cum pacate sub imperio
nostro gentes conquieuerint? **F**acile cogitatu: **R**em tum
arduanam ordire: et prope difficillimā ac impossibilē: nisi
principū trāquilla inter se pax rebus gerendis adiuuen-
to esset. **P**rogredieris adunatis viribus in vnicū nostre
inimicū religionis **T**urchum: qui **A**siam et **A**fricā euro-
peq; caput a fide nostra subtraxit. **D**oueant te rogo ma-
iorū gloria: et spes finīū imperij pferendorū accendat: ut
turchoz crudelem inhumanitatē (que p multas nationes
debaechari cepit) nō modo intra modicos terminos cō-
stringas: sed penitus extermines: nec vllas tā fede ppha-
neq; plebis reliquias restare sinas. **Q**uod ubi feceris: obser-
uantissimū tuū erga christianā religionē animū declara-
bis: feliciterq; gubernasse te omēs ferent: qui nedum cō-
seruari romanū imperiū: sed etiā amplificari et auge-
ris vehementer. **N**ulla te conticescet etas: nulla silebunt
tempora: si modo et eruditos tibi munificentia deuinxeris.
Hi em illustrare nomen: gloriaq; rebus fortiter gen-
stis adijcere possunt: quā nec ignis edax nec tempestatū
vetustas et rubigo cōsumere potest. **E**os tibi ad discipulos
liarios: qui sunt docti: phie cultores: iusti: prudentes: ex-
perti: senes: fideles: taciturni: et publice magis q̄ priuate
utilitati fauentes: veridici nō assentatores. **P**reterea tibi
summa ope adnitendū est: ut ecclesiastico statui suus ex-
hibeatur honos: illiusq; hostes cruentissimos. **C**um illo
qui in fraternā cedem manus armauerat multo deterio-
res exterminētur. **H**i em in patres suos (quos merito re-
uereri debuerāt) iniquissime ceruicem extollūt. **I**llos pfer-
quūtur cōprehensosq; tam ignominioso et turpi penarū
genere cruciāt: vt facile possint phalaride tyranno crude-
litate superiores existimari. **E**oz em tormenta nō cōme-
morabit quis absq; horrore: nec sine pudore loquetur.
Age igitur maximiliane: lupos nō pastorum minus q̄
ouium appetentissimos pro fortitudine tua morti trade-

Quod si feceris: diuinū tibi fauorem conciliabis: fortunāq; secundā experieris. **N**am si maiores nostri quondam idolatre tantā dīs suis lignis corundemq; flaminibus auctoritatem tribuerūt: vt sine illoꝝ cultu ac veneracōne nihil fausti se gesturos putarent: et hoc sepiſſime cōpro-
baret euentus: quanto enīus studiosiusq; id tibi obser-
uandū sit ip̄e iudex esto: qui non imaginē artificis manu effictā: nō mutū simulachrū: sed deū verū: viuū: vnum: plasmatozem omniū: cūcta regentē: memorem fandi atq; nefandi colis et adoras. **H**uius ministros nō modo nō vilipendas sed etiā ab omni iniuria iactura et ignominia defensos redde. **I**d nō tibi minus q̄ ip̄is est profuturū.
Vos igitur o monarche qui in dñici gregis custodiā potiozem vocati estis: vosq; ceteri principes illustrissimi: quāta vobis ab immortalī deo premiā debeantur cōside-
ratote: si respublica magna ex parte collapsa sub vestro imperio sapienter gubernata consurgat. **Q**uapropter sic agite: vt opera vestra latere posse credatis neminē. **C**ōiū-
ciūt em̄ in vos oculos vniuersi. **N**ō tamē velim satisfactū muneri vestro arbitremini: si recte ip̄i ambuletis. **N**am et subditoꝝ ad bene beateq; viuendū institucōis cura vos
bis incūbit. **H**ec sunt (o rerū pub. rectores optimi) que sacratissime philosophiē p̄cepto vos monere iussa: in men-
diū ex tempore p̄ferenda duxi. **Q**ue si animis v̄ris tena-
cius profundiusq; fuerint impressa et eoꝝ cōsilio sceptrā moderemini: phennem a deo apud superos remunera-
tionē: ab hominibus vero laudem et gloriā cōsequuturi estis immortalem. **D**ixi.

Posteaq; hec oratoria in rerūpublicarū salutē cō-
cōionata est: principes re agitata respondere gra-
tam sibi fuisse ac iucundam orationē. **S**e autē
operā enixe daturos ut etiā proficua et vtilis sit futura:
eaq; promulgaturos: que adeo tutam ac defensam red-
dant rempublicā: ut nullis ventorum turbinibus possit
quassari. **O**rationia vero ut hec aggredierentur hortata:

inquit: facit immortalis deus: ut philosophie monitis re-
spondeatur. **Q**ue postq̃ loquuta est: ilico disparuit. **E**go
autē (qui me arduis rebus interfuisse putarā) multa con-
gitatione fessus sopore sum solutus: et ea que me vidisse ex-
stimaram charte consignavi.

Peroratio.

Habes (candide lector) opusculum nostrū: quod be-
nigno animo lege: veniāq̃ dato inculto scriptori. **Q**uan-
doquidem cū huic libello cōficiendo nauabam oprā: ten-
nera etas tenerūq̃ ingemū fuit: **I**nde fit me ad vnguē
ppolite omnia scribere nequiuisse. **D**octos itaq̃ (quorū
id operis iudiciū subiturū est) rogo: si qd̃ erratū offende-
rint: deferant iuuentē: et equi nobis adesse velint censo-
res. **A**lieros vero (quorū arbitriū tanti faciundū nō est)
moneo: ne malivolo in nos animo esse velint: ne nos (q̃
vix primū (ut aiunt) in lucem editi ad scribendū accedi-
mus) inuido latratu morsibusq̃ caninis impetere p̃gant
et ab instituto deterrere. **S**ed omnia si nō elegantia et
nitida saltem aliqua ex parte vera in meliorem sententiā
interp̃tentur. **P**reterea si quid animaduerneris in hoc
opusculo nostro litterarū trāsp̃ositione: omissione: inuer-
sione: mutacōne: aut alia quauis negligentia depraua-
tum: requo animo feras. **S**ūt em̃ hominū ingenia erro-
ribus obnoxia: usq̃ libellus meus adeo et remis et velis in pu-
blicū festinabat: ut interpolari ad vnguē totus nequie-
rit. **I**gitur qd̃ preceps labor ademit: hoc opa (velim)
tua sup̃pleat: presertim in. xxv. versu carminis mei in pri-
ma libelli facie positi: qui sic rectius et castigatius legens
dus est. **H**ic cernes latebris exempta volumina prisca.
Id ergo sic emēdabis. **Q**uod ego ante operis impressio-
nem poteram preuidisse: **S**ed subita librarij importuni-
tas adeo mihi consilia turbauit: vt excusserit censuram:
euenitq̃: quod vulgo dicitur nihil vnq̃ boni attulisse fe-
stinationē. **I**deoq̃ prudenter (iudicio meo) factitarunt
maiores nostri: qui ingenij sui monumenta nonū preme-
bant in annū. **Q**uod si mihi quoq̃ licuisset: libellum hūc

aliquantisper in sinu cōtinuissē. **A**t quoniam is todies
amicoꝝ precibus fatigatus me vel inuito tandē euola-
uit: hūc agrestioꝝ videre ne tibi sit molestū. **V**ale.

Joannis triteini abbatis

Spanhemensis **C**armē ad **T**heodericū gresmundū
iunioꝝ **D**oguntinū.

Quiue puer nostris qui mittis munera tectis.

In quoꝝ dictis intima nostra moues.

Deniqꝫ q̄s gratū tulerint tua scripta stuporem

Non calamo scribi, dicier ore nequit.

Ingenum sine labe nitens sermone disertō

Doctis insinuant scripta decora uiris.

Hortor et admoneo sacris p̄sistito ceptis

Ut niteas magne laudis honore senex

Disce puer felix virtutum carpere flores

Quatenus ethereū culmen adire queas

Nūc tandem rogitō semp sine fine valeto

Et noster maneat corde receptus amor.

Conradi leontorij **S**ueui **D**ulbronnen: **R. d.**
cisterciē secretarij **C**armen ad lectoꝝ hui⁹ libri.

Candidulum quicūqꝫ leges tersumqꝫ libellū

Ingenio meritis laudibus vsqꝫ faue.

Gresmundiqꝫ mei imberbem venerare iuuentā

Que modo precano floret in eloquio.

Flamqꝫ bis octenos vix dū compleuerat annos:

Hec dedit ingenij cū monumenta sui.

Si labor et feruens studioꝝ accesserit vsus:

Germanis cedas itale non dubito

Quanti etem fructus placidis t̄s floribus olim

Prouenient; animo concipere ipe potes.

Non igitur semp germania barbara tellus
Sic tibi: que tales iam bene culta creat.

Distichon eiusdem.

Gresmundi (quicūq; legis) mirare iuventā:
Gresmundi canū sed venerare animū.

In dialogum bonarū artūū defensorem
Theoderici gresmūdi **Carmen elegiacū**
Jacobi Uimflingi Sletstatenlis.

Indolis eximie felicior inter ephēbos
Etatis tenere non mediocre decus.
Nō frustra aut temere mea cui p̄cepta dicarem
Dignior ante alios tu mihi visus cras.
Nam cū vix tertium cepisti a p̄pendere lustrū:
Et nondū quartas nactus olimpiadas.
Uisus es ingenio cunctos superare coeuos:
Uisus es ornatas scribere litterulas
Uisus es insignem bene congestisse libellū:
Ingenuas artes quo canis egregie.
Te precor ut rarū musis quoq; tēpus adoptes:
Nomen ut eternū sic gresemunde feras.
Fac rata vota patris: facies si discere p̄gas
Gaudeat ex nato semp vterq; parens.

Rutgeri venrat Canonici regularis beynensis
sicambri Carmen ad eundē de suo libro.

Vidimus ingenij clari monimenta libellum
Ingennas artes qui canit ore cato
Horrorem fateor nobis opus intulit. acri
Eloquio pollens ingenioq; simul
Tullius in calamo niter. in ratione boeti
Et firmamentis nobilis ardet honos
Uive puer docte. puerū si dicere phas est
Qui multis graubus scripta stupenda parat

Impressum in nobili ciuitate Moguntina p Petru
Fridbergensem Anno virginis partus. D. cccc. xciiij.

Incipit tractatus de moribus hominum
et animalium secundum philosophum

Item tractatus de moribus hominum
et animalium secundum philosophum
Incipit tractatus de moribus hominum
et animalium secundum philosophum
Incipit tractatus de moribus hominum
et animalium secundum philosophum
Incipit tractatus de moribus hominum
et animalium secundum philosophum
Incipit tractatus de moribus hominum
et animalium secundum philosophum

Incipit tractatus de moribus hominum
et animalium secundum philosophum

.200.

